

1920-25

Dommeldal uit de verf!

Integrale Natuurvisie

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

maart 2006

Dommeldal uit de verf

Integrale Natuurvisie

Gemeente Eindhoven
Gemeente Nuenen
Gemeente Son en Breugel

Grontmij Nederland bv, Dienst Landelijk Gebied
Eindhoven, Tilburg; versie 2, 27 maart 2006

Verantwoording

Titel : Dommeldal uit de verf
Projectnummer : 167139
Documentnummer : 167139.ehv.221.R004
Revisie : Definitief, versie 2
Datum : 29 maart 2006

Auteur(s) : Rob Brinkhof, Lisette Boonen (Grontmij), Joanie van Esch, Rob Christiaans, Ralph Akkermans (DLG), Joanie van Esch, Rob Christiaans, Ralph Akkermans (DLG)
e-mail adres : Rob.Brinkhof@grontmij.nl
Gecontroleerd : Rob Geraeds
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd : Marieke Willekens
Paraaf goedgekeurd :

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding en doel.....	5
1.2	Werkwijze	6
1.3	Resultaat en status	6
1.4	Betrokken partijen	7
2	Beleidskader.....	8
2.1	Reconstructie Landelijk Gebied	9
2.2	GHS en EHS	9
2.3	Waterbeleid	9
2.4	Randzone Urkhoven, definitief ontwerp 2005	11
2.5	Inrichtingsvisie De Karpen.....	12
2.6	Project Dommelstroom	12
2.7	Stedelijke ontwikkelingen	12
3	Bouwstenen voor de visie	14
3.1	Landschap en cultuurhistorie	14
3.1.1	Opgaven Landschap en Cultuurhistorie	17
3.2	Natuur	17
3.2.1	Actuele natuurkwaliteit	17
3.2.2	Ecologische relaties en barrières	20
3.2.3	Natuurdoelen en doelsoorten	21
3.2.4	Opgaven natuur	24
3.3	Recreatie	25
3.3.1	Wandelen	25
3.3.2	Fietsen	28
3.3.3	Kanovaren	30
3.3.4	Paardrijden	32
3.3.5	Opgaven routenetwerk	33
3.3.6	Recreatieve voorzieningen	33
3.3.7	Opgaven recreatieve voorzieningen	34
3.3.8	Recreatieve zonering	34
3.4	Landbouw	36
3.4.1	Opgaven Landbouw	37
4	Visie op hoofdlijnen	38
4.1	Dommeldal uit de verf!.....	38
4.2	Concept.....	40
5	Inrichtingsvisie	41
5.1	Deelgebied Urkhovensche Zeggen e.o.	43
5.2	Deelgebied Loovelden-Mulakkers	45
5.3	Deelgebied 'Natuur- en recreatiepark Opwetten'	46
5.4	Soeterbeek- Oude Toren.....	48
5.5	Oude Toren- Wilhelmina Kanaal	51

Inhoud (vervolg)

6	Projectenlijst	54
6.1	Inleiding	54
6.2	Lijst van projecten	55
7	Doorkijk naar realisatie en financiering	57
7.1	Inleiding	57
7.2	Uitvoeringscomissie Dommelstroom	57
7.3	Inpassing 'Dommeldal uit de Verf' in Dommelstroom	59
7.4	Status Uitvoeringscommissie	59

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Het Dommeldal tussen Nuenen, Eindhoven en Son en Breugel staat bekend als een fraai landschap met bijzondere cultuurhistorische waarden. De watermolens, oude boerderijen en klinkerwegen zijn onlosmakelijk verbonden met een kleinschalig landschap met beekdalen en bolle akkers. Er liggen enkele 'pareltjes' van natuurgebieden, waarvan de Urkhovensche Zeggen onbetwist de mooiste en rijkste is. Het gebied heeft charme en kent vele kleuren. Van Gogh heeft zich er eeuwen geleden al door laten inspireren. Tegenwoordig genieten veel recreanten van het gebied; het is tenslotte voor vele duizenden mensen de 'achtertuin'. De moderne geschiedenis heeft zijn sporen duidelijk in het gebied nagelaten. De kwaliteit van het gebied heeft te leiden gehad onder verstedelijking, infrastructuur en moderne landbouw. Illustratief is de hoogspanningsleiding die het gebied van noord naar zuid doorkruist. 'Natuur en landschap in het Dommeldal staan zichtbaar onder hoogspanning'.

Bij de gemeenten Eindhoven, Nuenen en Son en Breugel bestaat behoefte aan een integrale visie en uitvoeringsprogramma. Centraal staat het behoud en het herstel van het Dommeldal als groenblauwe slinger. De kwaliteit van natuur, landschap en water stellen randvoorwaarden aan het gebruik. Het wel en wee van natuur en landschap kunnen niet los gezien worden van de ruimtelijke ontwikkelingen in de directe omgeving. Denk aan nieuwe woonwijken, bedrijventerreinen, de veranderende landbouw en de toenemende behoefte aan recreatie dichtbij huis. Deze ontwikkelingen zijn meegenomen in deze studie.

De visie en het uitvoeringsprogramma geven een nadere invulling aan bestaande beleidskaders, plannen of uitvoeringsprogramma's zoals de Reconstructie, het project Dommelstroom, het project Randzone en het Dommelproject. Deze visie en het uitvoeringsprogramma komen er echter niet voor in de plaats. Het doel is vooral het komen tot samenwerking rond concrete projecten tussen alle belanghebbende partijen. Samen het Dommeldal 'uit de verf te laten komen' en duurzaam te ontwikkelen tot een 'kleurrijk, aantrekkelijk en levendig landschap'.

1.2 Werkwijze

De visie en het uitvoeringsprogramma zijn in een aantal stappen tot stand gekomen.

Stap 1. Analyse huidige situatie versus streefbeeld

Bestaande visies, het beleidskader, ontwikkelingen en de huidige kwaliteiten in het gebied worden afgezet tegen het streefbeeld. Welke knelpunten en vooral welke kansen levert dat op. Per functie of thema zijn met behulp van een kernachtige tekst en kaartjes bouwstenen geformuleerd voor de integrale visie.

Stap 2. Integrale visie

De integrale visie is feitelijk een ontwikkelingsperspectief voor het Dommeldal tussen Eindhoven, Nuenen en Son en Breugel. De nadruk ligt op de samenhang tussen de verschillende functies.

Stap 3. Gesprekken met externe partijen

De inbreng van belanghebbenden in de streek is onmisbaar voor het bereiken van draagvlak voor de visie en betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor projecten. Hun inbreng is verwoord en is van groot belang geweest voor de visie en in het bijzonder voor het uitvoeringsprogramma.

Stap 4. Opstellen uitvoeringsprogramma

Er is een uitvoeringsprogramma samengesteld waarin concrete projecten zijn benoemd en voorzien van een projectvoorstel (doel, organisatie, planning, financiën e.d.).

1.3 Resultaat en status

Het resultaat van de studie is een integrale visie en een concreet uitvoeringsprogramma voor het Dommeldal tussen het Eindhovens Kanaal en het Wilhelminakanaal. Het is een ambitieuze visie en daarmee ook een lange termijn-visie. Dat wil niet zeggen dat er op korte termijn geen projecten kunnen worden uitgevoerd. Het uitvoeringsprogramma bevat naast concrete en op korte termijn te realiseren projecten ('laaghangend fruit') ook een overzicht van meer complexe projecten op lange termijn ('hooghangend fruit'). Vooral de meer complexe projecten vragen om de nodige creativiteit en flexibiliteit bij de nadere uitwerking. De visie vormt het toetsings- en ontwikkelingskader voor ruimtelijke en functionele ontwikkelingen en natuurlijk de concrete projecten.

Uit de visie kan worden geconcludeerd dat de realisatie niet alleen kan worden gezien als een opgave voor partijen in het landelijk gebied actief. Sterker nog; de visie kan alleen worden gerealiseerd als er ook vanuit de stedelijke invalshoek bestuurlijke ondersteuning, beleidsmatige en planologische inbedding alsmede financiële steun komt. Om deze reden is de visie en het uitvoeringsprogramma voorzien van een integrale realisatie- en financieringsstrategie vanuit stad en land.

De status van de rapportage is p.m. (dit is afhankelijk van het vaststellingstraject, dat door de gemeenten Nuenen c.a., Eindhoven en Son en Breugel wordt doorlopen).

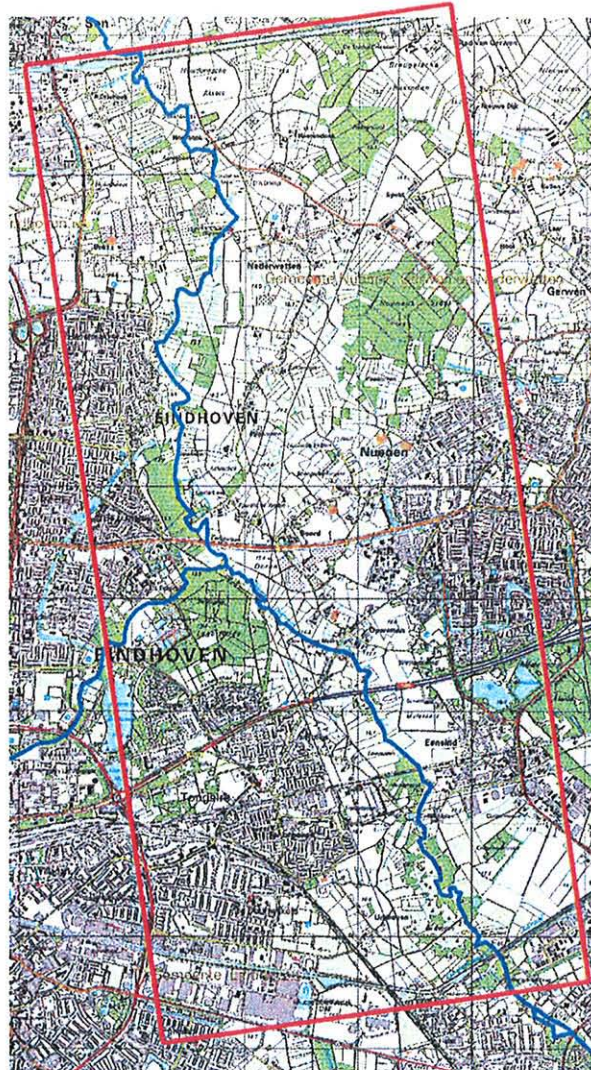
1.4 Betrokken partijen

Voor deze studie zijn de gemeenten Eindhoven, Nuenen en Son en Breugel de opdrachtgevers.

Voor het bereiken van een goed resultaat is de inbreng van de landbouw, recreatiesector, Heemkundekring, IVN, SBB en Waterschap De Dommel onmisbaar gebleken. De inbreng heeft plaatsgevonden in huiskamergesprekken en workshops. De belangengroepen hebben zich allemaal positief uitgesproken over de visie. De visie is ook gepresenteerd aan de Landinrichtingscommissie Dommelstroom. Ook daar was er waardering voor de visie. De constatering was wel dat het om een ambitieuze visie gaat, die veel vraagt aan partijen als het gaat om verbeeldingskracht naar de toekomst het vertalen naar en uitvoeren van projecten.

Grontmij heeft samen met DLG het project begeleid.

2 Beleidskader

Figuur 1 Globale begrenzing plangebied

Voor het gebied, weergegeven in figuur 1, zijn het relevante beleidskader en de ruimtelijke ontwikkelingen in beeld gebracht die van invloed zijn op de bestaande of toekomstige situatie. Er is bewust gekozen voor een kernachtige samenvatting. Voor gedetailleerde beschrijving of informatie wordt naar de genoemde beleidsstukken verwezen.

2.1 Reconstructie Landelijk Gebied

De provincie werkt samen met alle belanghebbende partijen aan de revitalisering van het landelijke gebied. Het Dommeldal maakt deel uit van drie reconstructiegebieden: Boven-Dommel, De Peel en de Meierij, met elk een eigen gebiedscommissie. De reconstructie- en gebiedsplannen zijn in ontwerp gereed. In de plannen zijn een integraal streefbeeld en een zonering opgenomen.

Het Dommeldal is in zijn geheel aangemerkt als extensiveringsgebied wat mede gebaseerd is op de status van natte natuurparel, EHS en de ligging nabij stedelijk gebied. Intensieve veehouderijen krijgen er geen ruimte om verder te groeien. Tegelijkertijd wordt voor degenen die door willen groeien gezien of ze kunnen worden verplaatst naar bijvoorbeeld landbouwontwikkelingsgebieden. De reconstructie behelst een integrale ontwikkeling van het landelijk gebied. Voor het Dommeldal zijn diverse doelen geformuleerd voor water, natuur en recreatie. Deze worden afzonderlijk behandeld bij de betreffende beleidskaders of thema's.

Provinciale Staten hebben het 'Ontwerp Reconstructieplannen' en de 'Ontwerp Gebiedsplannen' in het voorjaar van 2005 vastgesteld. Binnen het gebied zijn diverse projecten in voorbereiding of uitvoering. Deze visie en uitvoeringsprogramma vormen feitelijk een verdere vertaling naar concrete projecten. De projecten zijn geïntegreerd in het uitvoeringsprogramma behorende bij deze studie.

2.2 GHS en EHS

Vrijwel het gehele Dommeldal maakt deel uit van de Groene en Ecologische Hoofdstructuur (GHS respectievelijk EHS). De bestaande natuurgebieden en reservaatgebieden zijn aangemerkt als GHS Natuur (Natuurparel). Daarnaast bestaat een deel van het Dommeldal uit GHS-landbouw, onderverdeeld in 'Leefgebied voor kwetsbare soorten' (planten, amfibieën, dagvlinders) en 'Struweelvogelgebied'. Een deel van het gebied is gelegen in AHS-leefgebied voor dassen.

In de EHS zijn naast de bestaande natuurgebieden grote delen van het Dommeldal aangewezen als 'Reservaatgebied' en 'Beheersgebied'. Een deel van het reservaatgebied is al verworven door Staatsbosbeheer. Daarnaast is de gemeente Eindhoven een belangrijke beheerder van natuurgebieden, in het bijzonder de Urkhovensche Zeggen en de Boktse Beemden.

De beheerstatus is toegekend aan gronden behorend bij het landgoed Soeterbeek en gronden rond het gehucht Urkhoven. Particulieren worden in de gelegenheid gesteld om de gronden tegen een vergoeding natuurvriendelijk te beheren (agrarisch natuurbeheer). Tot slot zijn de beide kanalen en enkele waterlopen (o.a. de Hooidonkse Beek, de Rielse loop) aangewezen als 'Ecologische verbindingzones'.

2.3 Waterbeleid

Het waterbeleid van het Waterschap De Dommel is opgenomen in de Gebiedsplannen voor Boven-Dommel en De Peel. Het waterschap werkt op dit moment de verschillende thema's (waterberging, waterkwaliteit, beekherstel, waterketenbeheer e.d.) verder uit en zal na prioriteitstelling het beleidsprogramma bijstellen/aanpassen.

Het Dommeldal tussen Nuenen en Eindhoven, het Kleine Dommeldal binnen het plangebied, Nuenens Broek, Breugelse Beemden en Heerendonk zijn aangewezen als 'Natte natuurparels'. Natte natuurparels zijn verdroogde natuurgebieden met sterk waterafhankelijke natuur. In de reconstructie hebben natte natuurparels een hoge prioriteit meegekregen. Tussen betrokken overheden is (in Cork) afgesproken dat deze gebieden vernat worden tot aan de grens van uitstraling erbuiten. Ook zijn beschermingsgebieden rond de natte natuurparels op kaart gezet, de zogenaamde attentiegebieden. In de reconstructieplannen hebben natte natuurparels een hoge prioriteit meegekregen. Voor alle natte natuurparels binnen het plangebied van "Dommeldal uit de verf!" worden de voorbereidende onderzoeken ten behoeve van herstel dit jaar nog opgestart. Met andere woorden deze parels krijgen de hoogste prioriteit en worden als 1^e faseprojecten (i.k.v. de 'reconstructie') opgepakt.

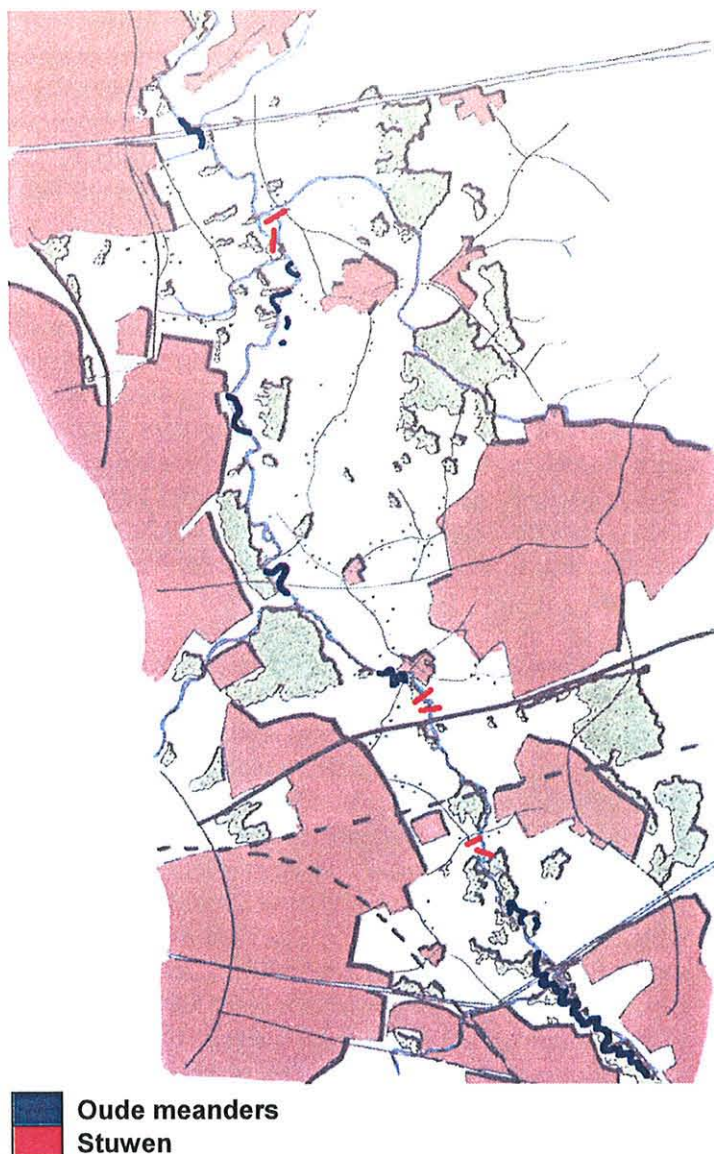
De dalen van de (Kleine) Dommel zijn bestaand inundatiegebied en vervullen ook in de toekomst een belangrijke rol bij waterberging. Waterschap de Dommel heeft een waterbergingsvisie opgesteld. Via een modelstudie is bekeken waar overstromingen te verwachten zijn. Daarnaast is berekend hoeveel extra waterbergingsgebieden ingericht moeten worden om de veiligheid in 2050 te garanderen. Drie voorkeurslocaties liggen in het projectgebied; de Urkhovensche Zeggen, het beekdal van de Kleine Dommel nabij De Bogten/Eckartse Bossen en de Rietmusschen. Deze locaties zijn nog bediscussieerbaar.

De waterkwaliteit van de kleine Dommel is overwegend voldoende. De gemiddelde waterkwaliteit voor de Dommel is onvoldoende. Het gaat daarbij voornamelijk om vervuiling met zink en cadmium (afkomstig uit Kempen en België) en voor de Dommel het voedselrijke karakter (landbouw, overstorten e.d.). Inundatie met vervuild slibrijk water leidt tot aantasting van natuurwaarden die afhankelijk zijn van matig voedselrijke omstandigheden. Na sanering van de zand-/slibvang de Klotputten en de aanleg van een slibvang in de Kleine Dommel zal ook de waterbodem stroomafwaarts deze slibvangen gesaneerd worden. Dit doet het waterschap in samenwerking met Actief Bodembeheer de Kempen (ABdK). Er wordt van uitgegaan dat de gesaneerde zandvangen herverontreiniging van de beekbodem voorkomen. Voor de beken binnen het plangebied moet het baggeren/de waterbodemsanering wel nog opgenomen worden in het beleidsprogramma. Waterbodemsanering is wel al opgenomen voor de verschillende beekhersteltrajecten stroomafwaarts de Klotputten tot aan de Wal.

De aanleg/herinrichting van de slibvangen en de waterbodemsanering heeft mede tot doel om de afzetting van vervuild slib bij inundaties te beperken.. De Kleine Dommel en de Dommel hebben beide de gecombineerde functie waternatuur en viswater. Het beekherstel van de Dommel, voor het traject Soeterbeekseweg-Hooidonkse Watermolen is voorzien in 2008-2009. Ook bij de RWZI is in 2008 beekherstel voorzien. Hierbij zal hermeandering plaatsvinden, waarbij mogelijk oude meanders weer worden aangetakt. Een nadere afweging met de bestaande natuurwaarden in deze oude meanders is daarbij aan de orde. In de beek zijn en worden vispassages aangelegd bij de Hooidonkse- (reeds aanwezig), Opwettense- en Collse Watermolen (beide 2010).

Een belangrijk thema is het stedelijke waterbeheer. In Eindhoven is een groot-schalige herstructurering en uitbreiding van de RWZI in uitvoering. In combinatie met het afkoppelen van regenwater en het creëren van meer ruimte voor water in de stad (herstel of aanleg grachten, beekdalen, laagtes e.d.) zal de bergingscapaciteit worden vergroot en de kwaliteit van het effluentwater

worden verbeterd. De gemeente Eindhoven en het Waterschap De Dommel werken hierbij nauw samen, bijvoorbeeld in het monitoren en voorspellen van de effecten van de maatregelen op de kwaliteit en de kwantiteit van lozingen op de Dommel (2004-2009).

Figuur 2 Oude meanders (ca 1850 n. Chr) en Stuwen in het Dommeldal

2.4 Randzone Urkhoven, definitief ontwerp 2005

De gemeente Eindhoven heeft voor de randzone Urkhoven met de Urkhovensche Zeggen als belangrijk natuurgebied een ontwerpplan opgesteld. Hierin worden concrete inrichtingsvoorstellen gedaan om de landschappelijke waarden en natuurwaarden te verbeteren en het gebied beter geschikt te maken als uitloopgebied voor de bewoners van de omliggende wijk. De voorgestelde maatregelen zijn zeer divers en veel omvattend. Ze richten zich op het aanleggen en verbeteren van wandel- en fietspaden, kleine parkeergelegenheden, het plaatsen van informatiepanelen en meubilair, de aanplant van kleine landschapselementen en erfbeplanting, het aanpassen van de waterbeheersing, het saneren en of landschappelijk inpassen van gebouwen of objecten en het realiseren van ecologische verbindingzones o.a. langs de noordoever van het Eindhovens Kanaal. De gemeente Eindhoven gaat deze maatregelen de komende jaren samen met belanghebbende partijen tot uitvoering brengen.

2.5 Inrichtingsvisie De Karpen

De gemeente Eindhoven heeft een inrichtingsvisie voor het gebied rond de Karpendonkse Plas in ontwikkeling. Het projectgebied in de visie voor De Karpen ligt grotendeels in het projectgebied van deze visie. Bij het opstellen van deze visie is dan ook nadrukkelijk overleg en afstemming nodig tussen de gemeenten Eindhoven en Nuenen.

2.6 Project Dommelstroom

De landinrichtingscommissie Dommelstroom heeft in 2002 een Raamplan opgesteld voor het gebied rond Nuenen tot aan het Wilhelminakanaal. Het projectgebied van Dommelstroom heeft een grote overlap met het projectgebied van dit studiegebied. De doelstellingen van het Raamplan Dommelstroom zijn o.a. het verbeteren van de agrarische verkaveling, het realiseren van het reservaatgebied over 310 ha, het realiseren van ecologische verbindingzones langs de Hooidonkse Beek, het verbeteren van de cultuurhistorische, archeologische en landschappelijke kwaliteiten, waterbeheer op maat en het verbeteren van de recreatieve routestructuren en voorzieningen. Het betreft een samenwerkingsproject tussen de gemeente Nuenen, IVN Nuenen, Waterschap de Dommel, de ZLTO, provincie Noord-Brabant en Dienst landelijk gebied. De gemeente Son en Breugel wordt in de landinrichtingscommissie zowel bestuurlijk als ambtelijk vertegenwoordigd door de gemeente Nuenen.

Het projectgebied van deze integrale natuurvisie valt onder Deelplan 1 van het Project Dommelstroom.

Voor de uitvoering van doelen uit het Raamplan is in Dommelstroom gekozen voor een fasering in deelplannen. Het eerste deelplan is vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant op 11 november 2003. In 2004 is met de uitvoering van kansrijke projecten gestart. De looptijd van deelplan 1 is vier jaar. In deze periode worden kleinschalige natuurelementen als houtwallen, laanbeplanting en poelen aangelegd. Verder worden enkele recreatieve wandelroutes aangelegd en rustpunten aangebracht. Om de doelstellingen uit het Raamplan te halen wordt in Dommelstroom onder andere gebruik gemaakt van het instrument vrijwillige kavelruil. Door kavelruilen is ongeveer 21 hectare EHS grond vrijgeruild. Als gevolg van de kavelruilen kunnen ecologische verbindingzones worden vrijgeruild en ingericht. Daarnaast worden enkele faunapassages in de Dommel aangelegd.

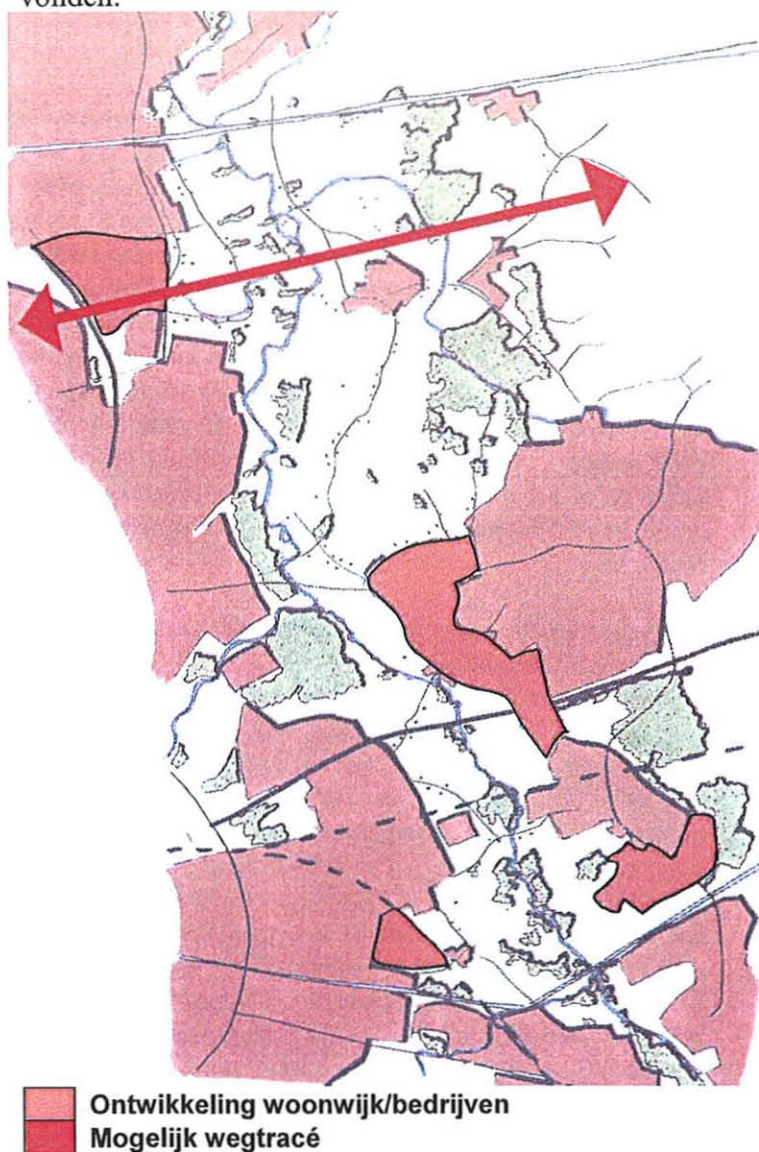
2.7 Stedelijke ontwikkelingen

Voor het gebied zijn enkele stedelijke ontwikkelingen voorzien die opgenomen zijn in het Regionaal Structuurplan (RSP; 2004). Het gaat hier om o.a. de bedrijventerreinen Eeneind (realisatie vanaf 2005/2006) en Esp-Noord (2012-2017) en de nieuwe woonwijken ter hoogte van de Boordsche Velden (gepland na 2010). Deze ontwikkelingen hebben mogelijk consequenties voor de kwaliteit en het functioneren van natuur en landschap, landbouw, waterbeheer en recreatie.

In de studie naar de 'Bereikbaarheid aan de Oostzijde van de Stadsregio Eindhoven' (BOSE) heeft het SRE mogelijke tracés in beeld gebracht. De trajectnota/MER is eind december 2004 vastgesteld door de regiораad van het SRE en heeft ter inspraak gelegen tot 31 maart 2005. Tussen SRE, gemeenten en Rijkswaterstaat bestaat discussie over de keuze (tracé), het alternatief (opwaarderen bestaande wegen) en de wijze (tunnel, brug etc.). De voorkeursva-

riant van het SRE zal het Dommeldal kruisen ter hoogte van de Hooionkse Watermolen. In de plannen zal hier een brug van 500 meter moeten worden aangelegd.

De natuur- en milieubeweging is fel gekant tegen de aanleg bovengronds in welke variant dan ook. Er heeft nog geen definitieve besluitvorming plaatsgevonden.

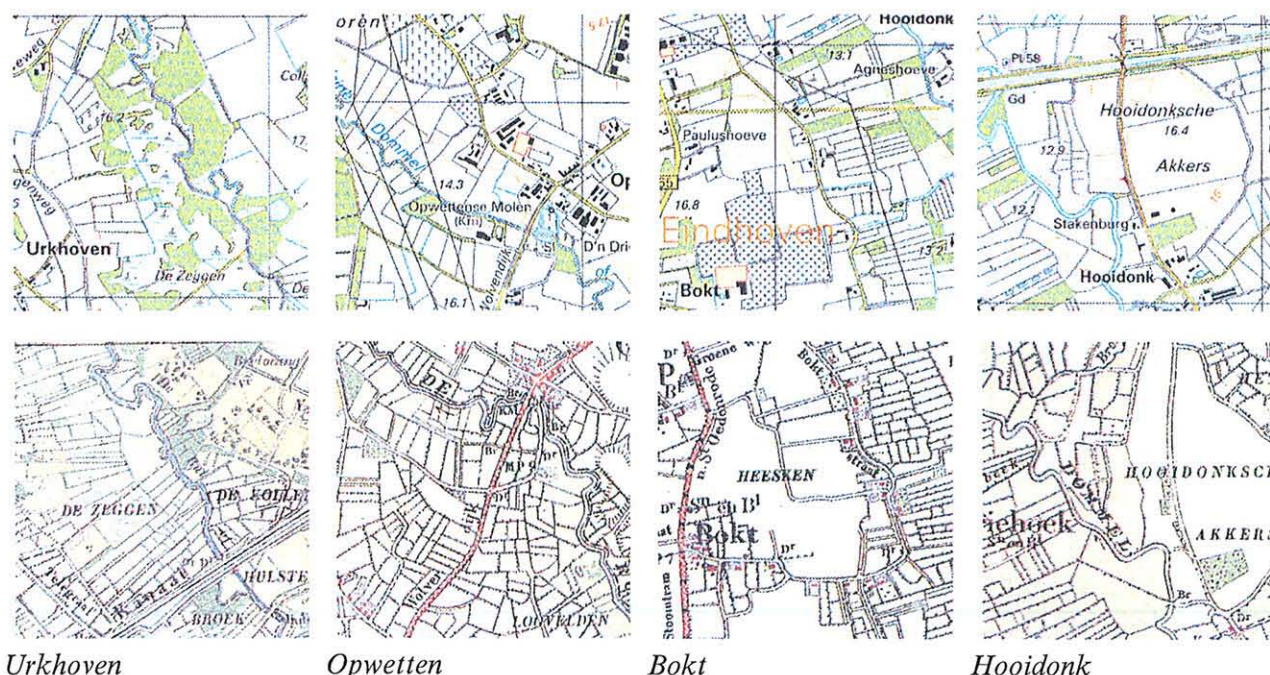
Figuur 3 Overzicht van stedelijke ontwikkelingen aan de rand van het Dommeldal

3 Bouwstenen voor de visie

Voor het opstellen van de integrale visie voor het Dommeldal is het noodzakelijk in te zoomen op de bestaande situatie en het streefbeeld vanuit de verschillende functies of thema's zoals natuur en landschap, landbouw, recreatie, waterbeheer en overige functies waaronder verstedelijking. Per functie of thema is in een kernachtige beschrijving een analyse gemaakt van de knelpunten en kansen. Vooral de thema's natuur, recreatie en landbouw vragen om een nadere analyse. De thema's water en verstedelijking zijn al beschreven in het thema beleid en zal zeker terug komen in de visie. Daar waar mogelijk zijn er kaartjes ter verduidelijking opgenomen. Per thema zijn vervolgens de belangrijkste conclusies en opgaven voor de toekomst geformuleerd. Deze vormen feitelijk de bouwstenen voor de integrale visie.

3.1 Landschap en cultuurhistorie

Het Dommeldal kent een rijke ontstaansgeschiedenis die na een wisselwerking tussen mens en landschap een landschappelijk gevarieerd gebied heeft opgeleverd. De abiotische omstandigheden (water, bodemtypen) en het reliëf zijn bepalend geweest voor de bewoning, het wegenpatroon, het grondgebruik en uiteindelijk de verschijningsvorm van het landschap. Van een uitgestrekt moeras- en boslandschap is het door menselijke beïnvloeding omgezet een kampen- en essenlandschap bestaande uit een kleinschalig landschap met bosjes, houtsingels, knotbomen, bolle akkers en kampen. De Rietmusschen en de Urkhovensche Zeggen zijn daarvan nog steeds een goed voorbeeld. Natuurlijk zijn ook het Wilhelmina Kanaal en in het bijzonder het Eindhovens Kanaal van een bijzondere landschappelijke kwaliteit.

Urkhoven

Opwetten

Bokt

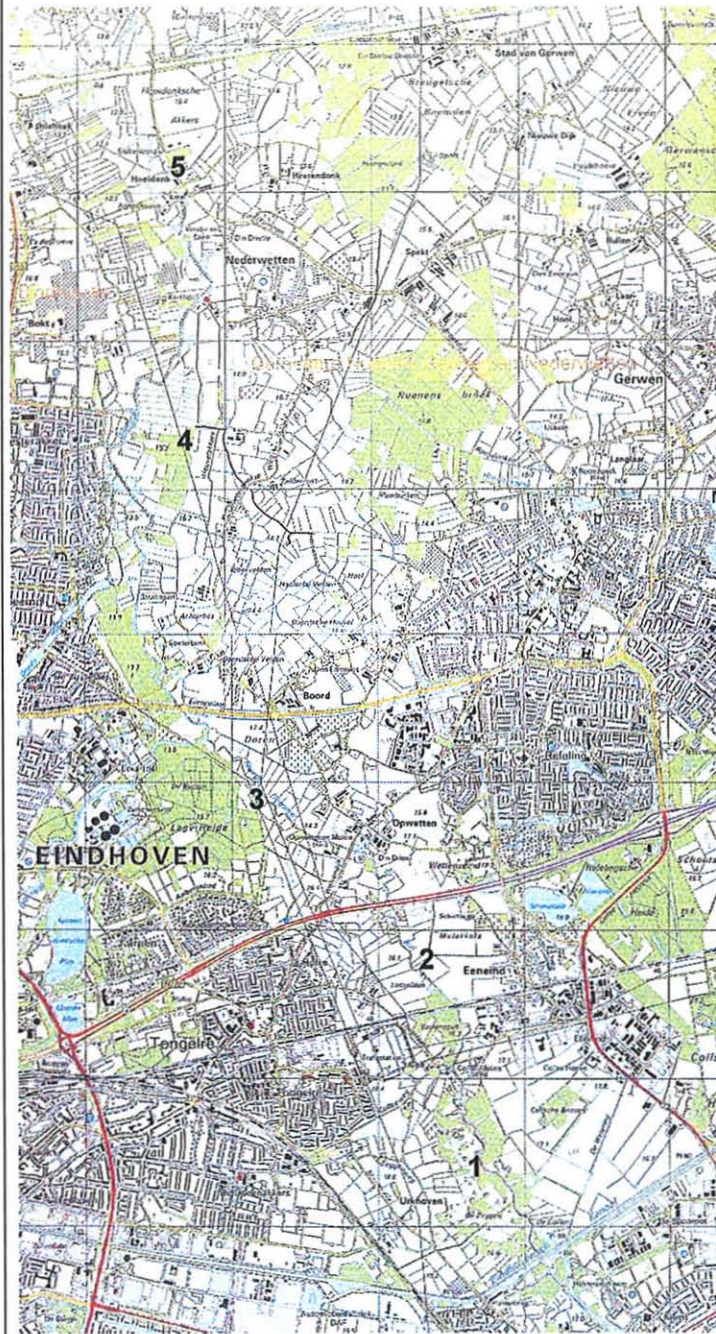
Hooidonk

Figuur 4 Vergelijking van de huidige en historische topkaart op vier locaties

De vele historische boerderijen, de drie watermolens (Hooidonkse, Opwetten- en Collse watermolen), de oude toren (Kerkhoef) en natuurlijk de Soeterbeekse Weg zijn karakteristiek en herbergen een unieke waarde. Ook in de omringende oude kernen als Eeneind, Tongelre, Nederwetten zijn vele historische gebouwen of objecten aanwezig (o.a. kapelletjes, brinkjes, hoeven e.d.). De watermolens waren of zijn in gebruik als graan-, zaag-, vol- en of olie-slagmolens. Bijzonder is ook het landgoed Soeterbeek dat in 1450 als klooster is gesticht. Het huis werd bijna 400 jaar door nonnen bewoond. Sindsdien is het landgoed eigendom van de familie Smits-van Oyen van Eckart. Het kasteel is begin 20^e eeuw verwoest door een brand. Het huidige fraaie landhuis is in 1938 herbouwd op de oude funderingen.

Door de opkomst van het ambacht en de kleinschalige industrie kwam er eind 19e eeuw enige welvaart in het gebied. Vooral Eindhoven groeide hierdoor explosief. Na 1900 en vooral na de 2e wereldoorlog werd het landbouwkundige gebruik steeds intensiever. Belangrijke delen van het landschap hebben hierdoor hun kleinschaligheid verloren. Vooral het gebied tussen Europalaan en de Collse Watermolen is in landschappelijke zin sterk aangetast. Aan de rand van het stedelijke gebied is sprake van typische 'stadsrandverschijnselen' zoals een trafostation met hoogspanningsleidingen, autosloperijen, caravanstallingen, maneges, zuiveringsinstallatie, detailhandel en volkstuinen. Met het steeds verder wegvallen van de landbouw als drager van het landschap wordt de invloed hiervan steeds dominanter. Ze doen in de regel de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van het landschap geen goed. De plannen voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen en infrastructuur vragen om de grootst mogelijke terughoudendheid of een zeer zorgvuldige inpassing.

Figuur 5 Topografische kaart met landschapsbeschrijving per deelgebied

1 Urkhoven en omgeving

- ▮ Gave overgang kleinschalig beekdal naar hogere gronden (incl. bolle akkers)
- ▮ Eindhovens kanaal als sterke historische lijn
- ▮ Collse watermolen, Collsch Huijs en historische boerderijen
- ▮ Stadsrandverschijnselen Urkhoven (o.a. autosloop, trafostation e.d.) en Bedrijventerrein Eeneind (bestaand)

2 Loovelden-Mulakkers

- ▮ Relatief open beekdal door intensief agrarisch gebruik
- ▮ Rommelige overgangszone naar Eeneind (o.a. detailhandel, caravanstalling)
- ▮ Enkele historische boerderijen bij 't Hofke

3 Opwetten - Boord

- ▮ Relatief open karakter door intensief landgebruik
- ▮ Veel natuur- en landschapswaarden verdwenen door storende stedelijke activiteiten
- ▮ Eckartdal en Eckartbos waardevol, gemengd bos van droog tot plaatselijk zeer nat
- ▮ Opwettense watermolen, met grootste rad van Brabant
- ▮ Dominante aanwezigheid autoverkeer op N270 en Europaal

4 Soeterbeek - Nederwetten

- ▮ Ruig stadspark overgaand in een beekdal met relatief open karakter
- ▮ Langgerekte hoge dekzandrug Heuvelakkers (open landschap)
- ▮ Rietmusschen: waardevol kleinschalig beekdallandschap
- ▮ Soeterbeekse weg: fraaie beeldkwaliteit (wegprofiel, historische bebouwing)
- ▮ Landgoed Soeterbeek; landgoed met historische gebouwen
- ▮ Oude Toren nabij Kerkhoef

5 Bokt- Hooidonk

- ▮ Westzijde: kleinschalig beekdallandschap met lijnvormige landschapselementen, in het noorden relatief open.
- ▮ Oostzijde: Hooidonkse Akkers (bolle akkers)
- ▮ Hooidonkse watermolen, Agneshoeve, hoeven langs Eikelkampen, Bokt en Driehoek
- ▮ Storende invloed van bedrijventerrein Ekkersrijt en intensieve teelten rond Bokt
- ▮ Wilhelmina Kanaal: sterke landschappelijke doorsnijding

3.1.1 Opgaven Landschap en Cultuurhistorie

- π Behoud en herstel van landschappelijke en cultuurhistorische waarden zoals historische groenstructuren, wegen, gebouwen en of andere objecten;
- π Er dient in het bijzonder aandacht uit te gaan naar een goede integratie van stedelijk en landelijk gebied;
- π Nieuwe stedelijke en infrastructurele ontwikkelingen vragen om grote mate van terughoudendheid, zorgvuldige inpassing en dienen een meerwaarde op te leveren voor natuur, landschap en of recreatie;
- π Met het steeds verder wegvallen van traditionele landbouw dient ruimte te worden geboden aan nieuwe economische dragers (recreatie, landgoedontwikkeling, rood helpt groen e.d.) dan wel is verbijzondering van het bestaande agrarisch gebruik gewenst ('verbrede landbouw'). Deze dienen een bijdrage te leveren aan het versterken van de kwaliteiten van het landschap en cultuurhistorie.

3.2 Natuur

3.2.1 Actuele natuurkwaliteit

De natuurwaarden in het Dommeldal zijn vooral gerelateerd aan de abiotische omstandigheden (vocht, gradiënten, kwel), de aanwezige landschapsstructuur (bos, singels e.d.) en het beheer. In het kort wordt een beschrijving gegeven van de actuele natuurkwaliteit.

De afwisseling van bosjes, graslanden, kleine landschapselementen en open water maken vrijwel het gehele gebied belangrijk voor planten (o.a. lange ereprijs, waterviolier, holpijp e.d.), dagvlinders (o.a. oranjetip, bruin zand-oogje, koevinkje, landkaartje), struweelvogels (o.a. grasmus en lokaal roodborsttapuit) en amfibieën (o.a. gewone pad, bruine kikker, kleine watersalamander) en libellen (o.a. weidebeekjuffer en blauwe breedscheenjuffer). Van de zoogdieren is de aanwezigheid van de das van belang. Deze heeft een burcht nabij Nederwetten en foerageert op graslanden en bouwlanden in de omgeving. De ree is weliswaar een algemene soort in Nederland (in het bijzonder in Midden-Brabant), maar gelet op de gevoeligheid voor recreatie en ligging nabij stedelijk gebied is aandacht voor de ree gewenst.

Verreweg de hoogste natuurwaarden bevinden zich in de Urkhovensche zegen en de Rietmusschen. De reden voor de bijzondere soortenrijkdom is hier de afwisseling van moeras, moerasbos, vochtige (hei-)schraallanden, kruidenrijke akkers en kleine landschapselementen. Vooral de aanwezigheid van een complete gradiënt van beekdal naar hogere gronden is uniek. Het resulteert in

een bijzondere vegetatie met o.a. moerasvaren, vlozegge, gevlekte orchis, welriekende nachtorchis, brede orchis, heidekartelblad en spaanse ruiter. Regelmatige inundatie met voedsel- en vooral slibrijk water leidt tot verontreiniging van moeras, moerasbos en (schrale) graslanden. Dit heeft in de Urkhovense Zeggen en Rietmusschen in de afgelopen decennia tot een sterke achteruitgang van de natuurwaarden geleid. Uit onderzoek van De Bosgroep Zuid-Nederland blijkt dat vanwege de aanwezige hoogteverschillen aan de Nuenense kant van de Urkhovense zeggen, hier niet de gewenste waterberging kan worden gerealiseerd. Wel is het mogelijk hier de natuurwaarden te realiseren die zich nu alleen aan de westkant bevinden. Hierdoor kan het gebied in grootte verdubbelen waardoor de druk van de waterberging op de natuurwaarde aan de westzijde minder groot is.

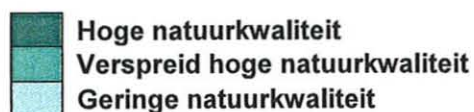
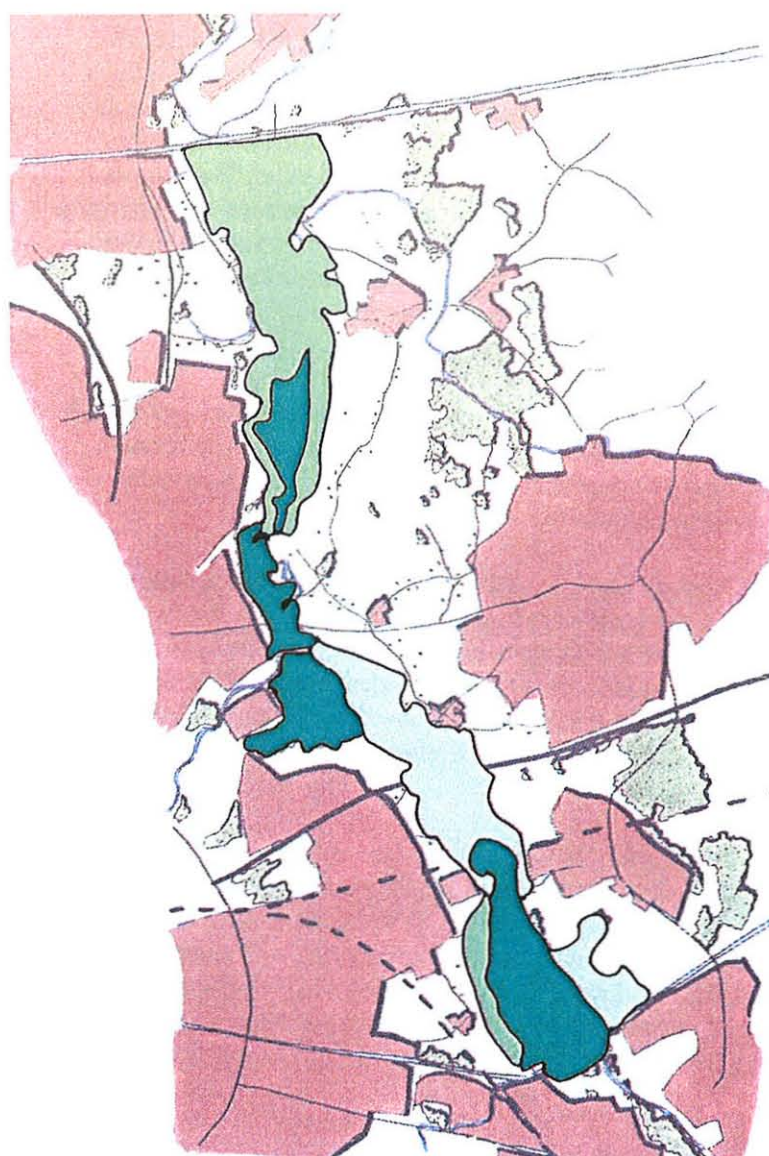
Het Wandelbos Eckart wordt door vernatting en een extensief bos-, grasland- en akkerbeheer van steeds groter belang. Het boscomplex wordt in toenemende mate rijker aan bos- en struweelvogels (o.a. groene specht, zwarte specht, boomklever, wielewaal, grasmus e.d.).

In vooral de bestaande bos- en natuurgebieden komen of kwamen naast de genoemde plantensoorten tot voor kort nog enkele karakteristieke en of bijzondere soorten voor zoals bont dikkopje, kamsalamander, poelkikker, alpenwatersalamander, vroege glazenmaker, glassnijder, kanaaljuffer en moerassprinkhaan. De vogelbevolking van de Urkhovense Zeggen is rijk en bestaat o.a. uit blauwborst, waterral, ijsvogel, grasmus, wielewaal, groene en kleine bonte specht.

In toenemende mate vestigen zich de laatste jaren grote gele kwikstaarten langs de (Kleine) Dommel. Ze nestelen veelal in de buurt van gebouwen en of kunstmatige objecten in of in de nabijheid van de beek. De beken zijn door de matige water- en waterbodempkwaliteit vanuit het oogpunt van macrofauna en vissen van beperkte waarde. Het is vooral door het slingerende en meanderende karakter van de (Kleine) Dommel dat de natuurwaarden nog redelijk zijn, wat de aanwijzing als kerngebied voor dieren van stromend water verklaart.

Door het intensieve grondgebruik is vooral het gebied tussen de Urkhovense Zeggen en de Europalaan voor natuur van geringe waarde. Dat geldt vooral voor de soorten die gebonden zijn aan extensieve graslanden en struwelen (d.i. struweelvogels, dagvlinders, sprinkhanen en planten). Eigenlijk kan worden gesteld dat in alle intensief gebruikte graslanden in het Dommeldal de natuurwaarden gering zijn. De graslanden vervullen wel een rol als foerageergebied van zoogdieren en bosvogels. Soorten van kwelvegetaties en of soorten van matig voedselarme omstandigheden bevinden zich langs perceelsranden, sloten en wegbermen.

Het zijn met name de gebieden in beheer van natuurorganisaties of de gemeente Eindhoven waar zich vlakdekkend hoge natuurwaarden bevinden in de graslanden.

Figuur 6 Overzicht van de actuele natuurkwaliteit

Urkhovensche of Collsche Zeggen

De Urkhovensche Zeggen is een uniek en rijk natuurgebied met een complete gradiënt van beekdal naar hogere gronden. Het is kerngebied voor planten, bosvogels, struweelvogels, moerasvogels, dagvlinders en amfibieën.

Beekdal bij Opwetten

Gebied met geringe natuurkwaliteiten door intensief grondgebruik. Zeer lokaal moerasgebiedjes en moerasvegetaties. Kerngebied voor moerasvogels en planten.

Wandelbos Eckart, Lage Heide en Bogten

Het Wandelbos Eckart inclusief extensieve graslanden is aangemerkt als kerngebied voor amfibieën en planten. Voor bos- en struweelvogels wordt het gebied steeds belangrijker. De akkers op hogere gronden zijn door het intensieve grondgebruik van beperkte betekenis.

Europalaan - Wilhelmina Kanaal

In dit deel zijn verspreid hoge natuurwaarden aanwezig, gekoppeld aan de kleinschalige landschapsstructuur van singels, hagen, graslanden en akkers. Het is kerngebied voor struweelvogels, planten en dagvlinders (natte biotopen).

Soeterbeek

Het landgoed Soeterbeek is kerngebied voor struweelvogels en planten (o.a. kwelvegetaties). Naarmate de bossen ouder en gevarieerder worden zal het belang voor bosvogels toenemen.

Rietmusschen

De Rietmusschen heeft een hoge natuurwaarde. Het gebied is op dit moment kerngebied voor struweelvogels en planten. Het gebied geeft een prima beeld van een historisch gezien, kleinschalige beemd'.

3.2.2 Ecologische relaties en barrières

Het Dommeldal wordt op verschillende plaatsen doorsneden door (spoor- en water)wegen. Vooral de grote doorsnijdingen (Europalaan, Eisenhowerlaan en de kanalen) en de aanwezige stuwen leiden tot een barrièrewerking voor een vrije migratie van fauna. Naar de toekomst gezien is het passerbaar maken van deze barrières van belang voor vissen en dassen. Door deze soort(groep)en te hanteren als doelsoort kunnen 'alle' andere soort(groep)en meeliften (amfibieën, kleine zoogdieren e.d.). In het Dommeldal is bij de Hooidonkse watermolen een vispassage aangelegd. Rond de Eisenhowerlaan zijn recent door de provincie maatregelen genomen gericht op amfibieën en zoogdieren.

Ook de drukke lokale wegen kunnen leiden tot verkeersslachtoffers onder amfibieën en zoogdieren. Recent is een dode das aangetroffen op weg tussen Nederwetten en Son en Breugel. De das is verdronken in het Wilhelminakanaal (melding Das en Boom). Verder zijn geen concrete gegevens over verkeersslachtoffers voor handen. Het is van belang om meer informatie over migratieroutes te verkrijgen voor een gerichte ontsnippering van wegen en de kanalen.

De beide kanalen vormen zowel een barrière (noord-zuid; via de beekdalen) als een ecologische verbinding (oost-west). De aandacht dient bij de kanalen uit te gaan naar het inrichten van natuurvriendelijke oevers, de aanleg van stapstenen (bosjes en poelen) en fauna-uittreedplaatsen (FUP's). Rijkswaterstaat heeft een aantal jaar geleden FUP's aangelegd in het Wilhelmina Kanaal. De voorzieningen liggen om de 50 meter, aan weerszijden van het kanaal.

Het studiegebied staat niet op zichzelf. Er bestaat natuurlijk een duidelijke landschapsecologische relatie met de overige delen van het dal van (Kleine) Dommel en in het bijzonder Heerendonk, het Nuenens Broek en de Collsche Heide. In relatie tot de Collsche Heide is bijzondere aandacht nodig voor een goede invulling van de 'ecologische groenzone' rond het toekomstige bedrijventerrein Eeneind. Voor de andere gebieden zal de realisatie van de EHS, een actief landschapsbeheer en ontsnippering van wegen zorg moeten dragen voor goede verbindingen.

Figuur 7 Schematische weergave van de landschapsecologische relaties en barrières

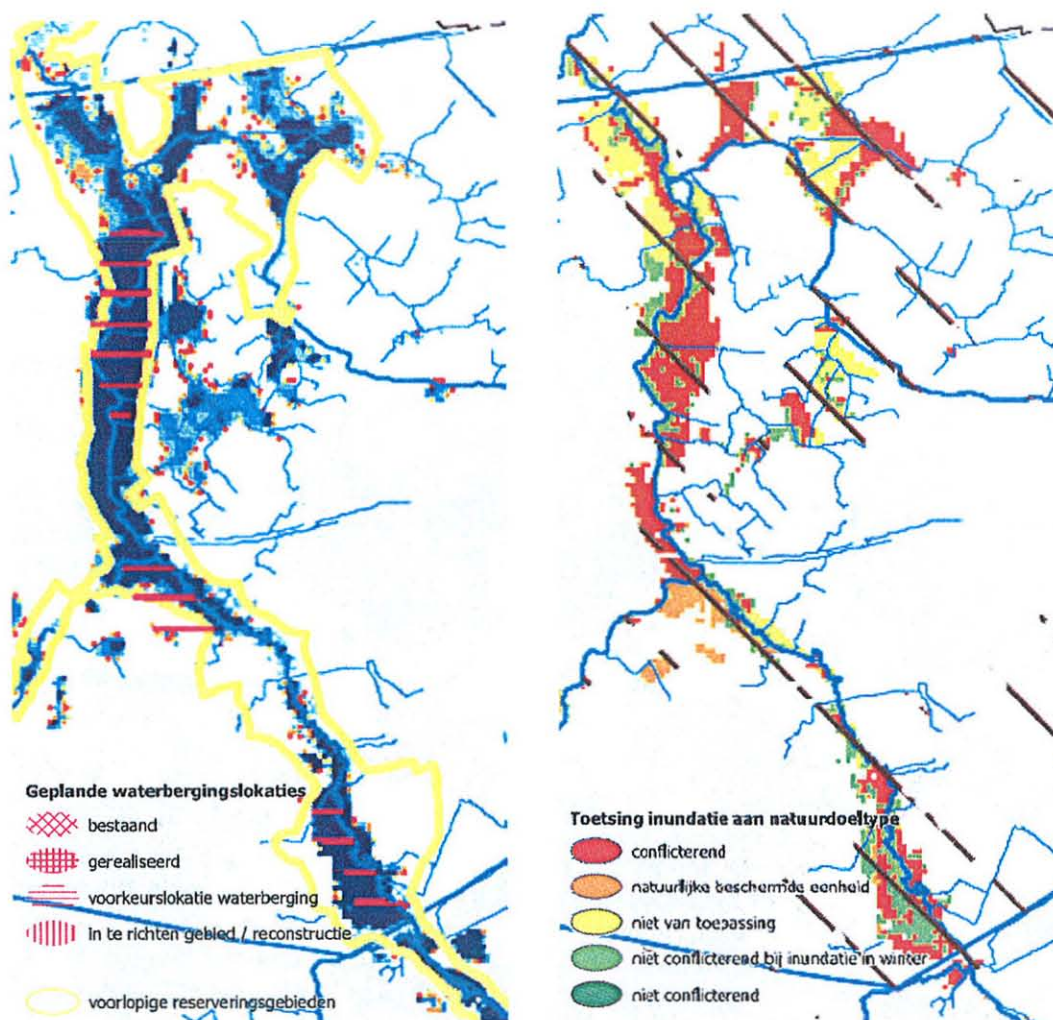
3.2.3 Natuurdoelen en doelsoorten

Voor het Dommeldal zijn door de provincie Noord-Brabant natuurdoeltypen geformuleerd. Dit zijn o.a. 'natuurlijke laaglandbeek, elzenbroekbos, rietmoeras, blauwgrasland, vochtig schraalland en bloemrijk grasland'. Al deze natuurdoeltypen stellen bepaalde eisen aan water- en bodemkwaliteit, grondwater (peilen, kwelintensiteit) en beheer.

Voor natuurlijke laaglandbeken is de morfologie (variatie in bodem en oevers), stroomsnelheid, een stabiel waterregime, een goede water- en waterbodemkwaliteit en bij voorkeur een ongestuwd karakter belangrijk voor het goed functioneren. Voor de (Kleine) Dommel is vooral het instabiele waterregime (grote schommelingen door piekafvoeren RWZI Eindhoven en vanuit

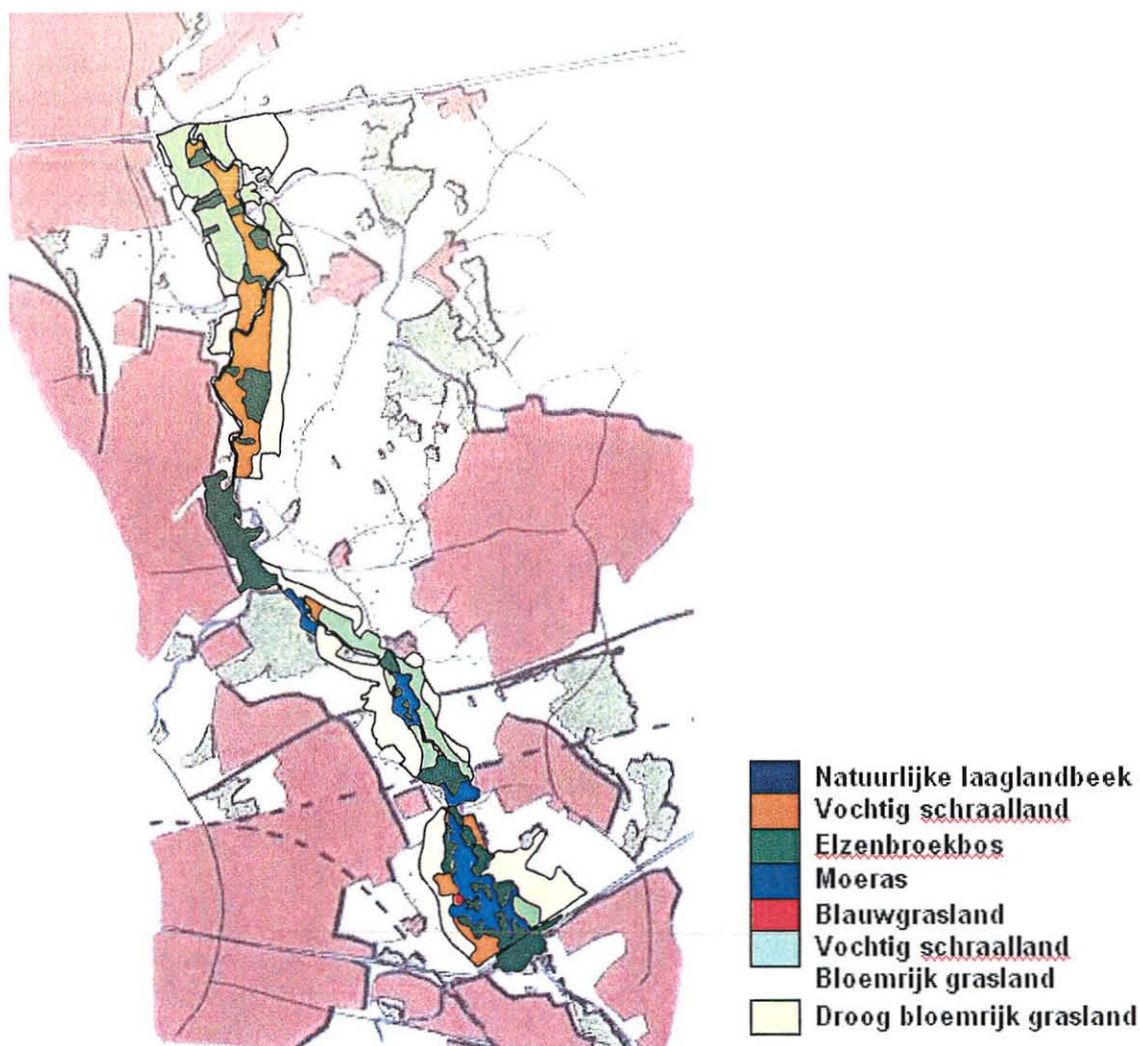
‘achterland’) en de matige tot slechte water- en waterbodembodemkwaliteit het grote probleem.

Van de overige natuurdoeltypen stellen vooral blauwgrasland, vochtig schraalland en elzenbroekbos hoge eisen aan het waterbeheer. De al eerder genoemde inundatie van slib- en voedselrijk water is ongewenst. Daarnaast is een voldoende kweldruk en de juiste grondwaterstanden gedurende het jaar bepalend. Het waterschap signaleert een (mogelijke) strijdigheid bij de aanduiding van de natuurdoeltypen en het inunderend karakter van de Dommel en Kleine Dommel. Het waterschap vindt het onlogisch dat schrale natuurdoeltypen in beekdalen gesitueerd worden; terwijl (inunderende) beekdalen een van nature uit voedselrijker karakter hebben. Een nadere uitwerking en afweging zal in de komende jaren moeten plaatsvinden.

Figuur 8 Overzicht van geplande waterbergingslokaties

Opmerkelijk in de provinciale natuurdoeltypen is het ontbreken van het natuurdoeltype ‘kruidenrijke akkers’. Voor de hogere gronden bij Urkhoven, Heuvelakkers en de Hooionkse Akkers is dit vanuit het verleden gezien een karakteristiek type. Een fraai voorbeeldgebied waar dit type op relatief grote schaal voorkomt is de Gijzenrooijse Zeggen van Brabants Landschap.

Figuur 10 Vereenvoudigd overzicht van de natuurdoeltypen in de EHS

In de uitwerking van natuurdoeltypen is niet per deelgebied aangegeven welke specifieke maatregelen wenselijk of noodzakelijk zijn vanuit b.v. vanuit de soort(groeps)benadering. Men kan denken aan aanleg kleine landschapselementen zoals bosjes, singels, poelen en natte laagten. Het staat vast dat de natuurdoelen alleen te realiseren zijn indien verregaande extensivering van het grondgebruik plaatsvindt. Dit kan door grondverwerking door natuurorganisaties of de gemeente Eindhoven of door particulier of agrarisch natuurbeheer. Daarnaast zullen inleidende maatregelen (o.a. verschraling) en herinrichting (beekherstel, verwijderen verrijkte toplagen, aanpassen detailontwatering) moeten plaatsvinden. Al deze maatregelen dienen nader te worden uitgewerkt in concrete beheers- en inrichtingsplannen. Momenteel is het waterbeheer afgestemd op de landbouw. Na grondverwerking en realisatie van de EHS kan het waterpeil afgestemd worden op de natuur.

Bij de nadere uitwerking per deelgebied kunnen naast de genoemde natuurdoeltypen de volgende specifieke doelsoorten worden gehanteerd voor het bepalen van maatregelen:

- π Vissen: winde, bermpje, riviergrondel
- π Amfibieën: kamsalamander, alpenwatersalamander en poelkikker
- π Reptielen: levendbarende hagedis en hazelworm
- π Dagvlinders: kleine ijsvogelvlinder en bont dikkopje,
- π Zoogdieren: das, waterspitsmuis, franjestaart en rosse vleermuis
- π Vogels: middelste bonte specht, roerdomp, ijsvogel, grauwe klauwier, kwartelkoning
- π Libellen: beekrombout, bosbeekjuffer, vroege glazenmaker en glassnijder
- π Sprinkhanen: moeras- en zompsprinkhaan

Natuurbeheer

Het beheer van bestaande natuurgebieden geschiedt voornamelijk door de gemeente Eindhoven en Staatsbosbeheer. In de nabije toekomst zal het eigendom van deze twee belangrijkste natuurbeheerders verder uitbreiden, waarbij de verwachting bestaat dat meer particulieren het natuurbeheer voor hun rekening zullen gaan nemen. In relatie tot de eigendomssituatie is het niet altijd noodzakelijk om alle gronden te laten verwerven door SBB of gemeente, waarna zij de gronden inrichten en beheren. Er liggen kansen om particulieren deze rol op zich te laten nemen. In alle gevallen is een goede afstemming en samenwerking tussen eigenaren en beheerders van belang. Gezien het aantal en de diversiteit van de beheerders in dit gebied is het gewenst één coördinerende partij voor natuurbeheer aan te wijzen.

Er zijn enkele aspecten van groot belang voor de realisatie van de EHS en de natuurdoelen. Het is allereerst zaak dat de natuurdoelen per deelgebied nader worden uitgewerkt. Niet alleen vanuit een sectorale invalshoek, maar nadrukkelijk ook gezien vanuit het waterbeheer (o.a. waterberging, beekherstel), de beoogde toekomstige eigendomssituatie en het gewenste recreatieve medegebruik. Bij de visie is hier nadrukkelijk op ingespeeld.

3.2.4 Opgaven natuur

De belangrijkste opgaven vanuit natuur zijn:

- π Realiseren van de EHS door grondverwering en of extensiveren beheer (particulier en of agrarisch natuurbeheer);
- π Oplossen van ecologische barrières door het nemen van ontsnipperingsmaatregelen (faunapassages, rasters e.d.) en of verkeersmaatregelen (afsluiten wegen, verkeersremmende maatregelen e.d.);
- π Realisatie van natuurdoelen in bestaande natuurgebieden door (her)inrichting en toepassen van specifieke beheersvorm. Een goed waterbeheer is cruciaal voor de realisatie van de natuurdoelen;
- π Het vertalen van de doelsoorten naar specifieke maatregelen en projecten aanvullend op de natuurdoeltypen (b.v. poelenplan, stedelijk natuurbeheer e.d.);
- π Het realiseren van ecologische verbindingzones;
- π Het versterken van de natuur en landschapswaarden buiten de EHS.
- π Het realiseren van waterdoelen:
 - p Beekherstel
 - p Herstel natte natuurparels
 - p Herstel van functies waternatuur en viswater
 - p Waterretentie

3.3 Recreatie

Het Dommeldal wordt vooral door wandelaars, fietsers en lokaal ruiters, roeiers en kanoërs gebruikt. In toenemende mate is recreatief gebruik op (agrarische) bedrijven of oude gebouwen mogelijk. Voorbeelden daarvan zijn de Blije Big en de Collse Watermolen. Het recreatieve gebruik is onlosmakelijk verbonden met de aanwezige voorzieningen in de omringende dorpen en de stad Eindhoven. Vaak wordt een fiets- of wandeltocht gecombineerd met een drankje of hapje in een restaurant of café,

Het Dommeldal is voor de regio meer dan alleen een gebied voor ommetjes. Het unieke cultuurhistorische landschap met zijn bijzondere natuur- en landschapswaarden vormt het gezamenlijke visitekaartje van de stad en de dorpen. Het heeft een positieve invloed op het woon- en vestigingsklimaat. De Dommel wordt niet voor niets in toeristische folders in één adem genoemd met het Van Abbemuseum en de historische dorpskernen van Nuenen en Son en Breugel en natuurlijk de schilder Vincent van Gogh.

Uitgangspunt voor versterking van het recreatief medegebruik is dat het 'ecologisch en landschappelijk' verantwoord moet zijn. Het mag geen afbreuk doen aan de bijzondere kwaliteiten van het gebied. Het uitbreiden van bestaande of ontwikkelen van nieuwe vormen van recreatie moet niet alleen gericht zijn op behoud, maar ook op het verbeteren of versterken van deze kwaliteiten.

3.3.1 Wandelen

Het wandelrouten netwerk in het Dommeldal is extensief (figuur 11). De meeste wandel paden lopen parallel aan het dal van de (Kleine) Dommel en kruisen de beken over bestaande wegen. Er zijn maar weinig paden die door het Dommeldal zelf lopen. Twee bewegwijzerde streekpaden doen het Dommeldal aan: het Vennekespad en het Hertog Hendrikpad. Voor een deel lopen ze zelfs direct langs de beek. Daarnaast zijn er enkele bewegwijzerde regionale wandelroutes: de Eindhovenroute (nog niet uitgezet), de Van Goghroute (5km), de Potstalroute Nuenen (8,5 of 18km), Geldrop-Mierloroute (18km), de Hooionk & Boktroute (IVN; 3,5km) en de Ronde van Eckhart (ANWB; 8km). Deze routes doen allen het Dommeldal aan (figuur 12).

Het IVN heeft een groot aantal wandelroutes beschreven. Deze zijn niet gemarkeerd en dus niet herkenbaar in het terrein. Heel recent heeft het IVN een handzaam en informatief boekje uitgebracht met wandelroutes in het Dommeldal (Dommelpad; 2005). Bijzonder is verder de 'Ruige Route' van de Technische Universiteit naar Hooionk, deze route is een product van de reisorganisatie SNP.

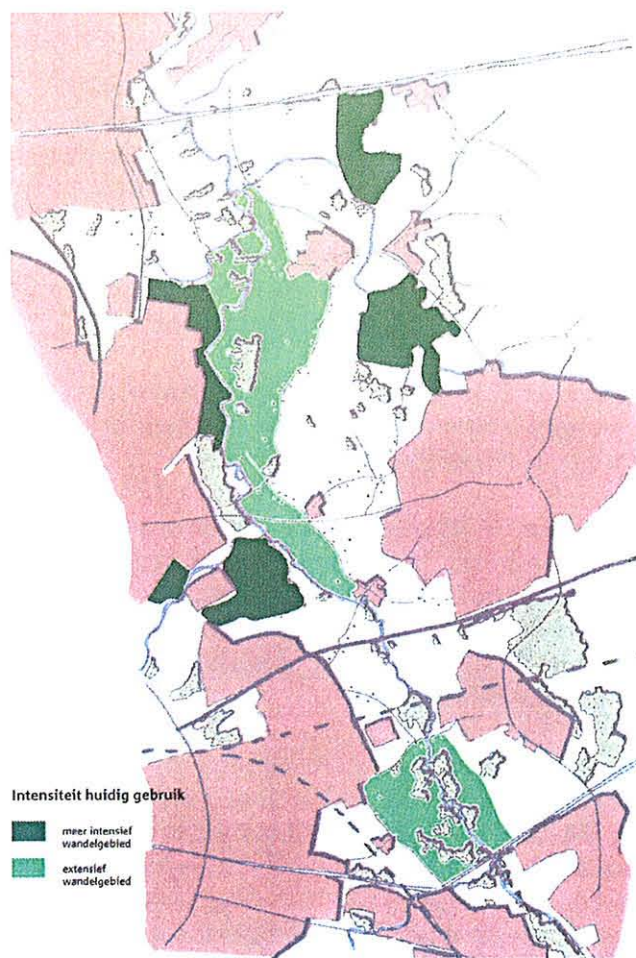

In het gebied liggen veel onverharde paden, dit zijn veelal insteken voor de landbouw. De insteken lopen meestal dood, waardoor ommetjes niet mogelijk zijn. Met name ten westen van de Dommel liggen de meer intensief gebruikte wandelgebieden, hier zijn de meeste gemarkeerde wandelroutes uitgezet. In de Lage Heide ligt een fijnmazig netwerk van onverharde paden als onderdeel van het Wandelbos Eckart. Het trekt veel bewoners en wandelaars (stedelijke uitloop). Intensief gewandeld wordt er nabij de woonwijken Heesterakker en Vaartbroek in het aangrenzende 'ruige stadspark' en de bossen rond Eckart. Er is in deze omgeving veel behoefte aan een (avontuurlijke) natuurspeelplaatsen.

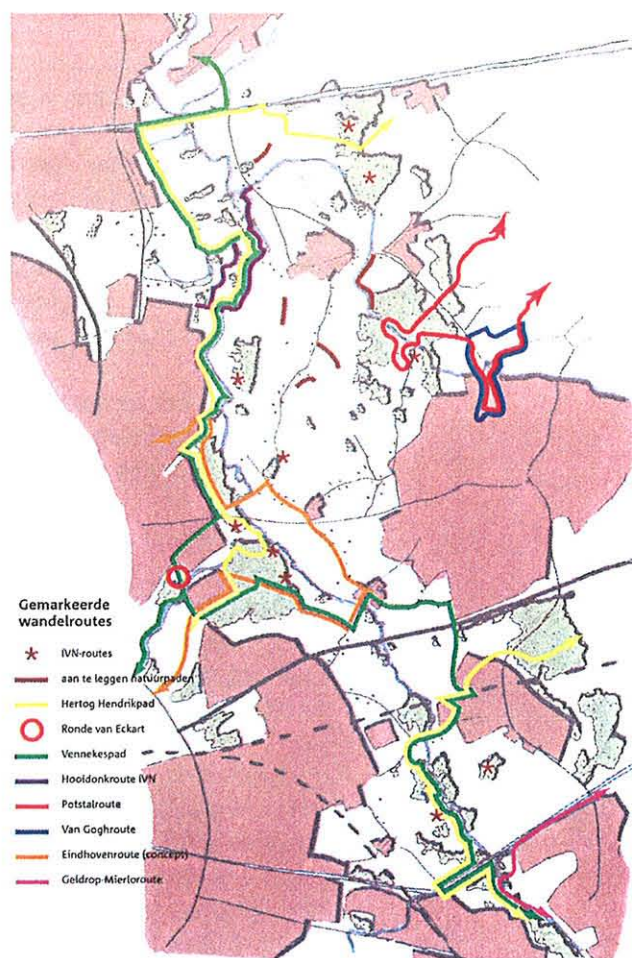
Bijzonder is het struinnatuurpark van de Boktse Beemden, waar paarden en runderen samen met wandelaars en natuurvorsers zelf de route bepalen. Door het IVN is hier een paaltjesroute uitgezet (Hooidonk en Boktroute).

Het Dommeldal tussen Soeterbeek en het Wilhelminakanaal aan de oostzijde van de Dommel zelf is zeer extensief in gebruik. In deze gebieden ontbreken wandelroutes nagenoeg. Dat geldt tot slot ook voor het gebied tussen de Eisenhowerlaan en de Collse Molen. In het kavelruilproject Dommelstroom is de aanleg van natuurpleinen opgenomen, bestaande uit veelal kortsluitingen van bestaande en ongemarkeerde wandelverbindingen.

Samengevat zijn er diverse gemarkeerde en beschreven routes in en rond het Dommeldal. Er liggen kansen voor het uitbreiden en of kortsluiten van wandelroutes in belangrijke delen van het dal van de (Kleine) Dommel, zodat een aaneengesloten wandelnetwerk ontstaat. Dit geeft ook mogelijkheden voor het thematiseren van wandelroutes en het realiseren van bescheiden voorzieningen. In het bijzonder gaat de aandacht uit naar een historisch wandelpad nabij de stuw bij de Hooidonkse Watermolen. Na de renovatie en aanleg van de vispassage is er behoefte aan het herstel van de toegankelijkheid en oversteekbaarheid van de stuw. Bij de eigenaar van het pad bestaat de angst voor overlast en vandalisme; zeker als het gecombineerd wordt met een eventueel fietspad (zie verder).

Figuur 11 Intensiteit huidig gebruik

Figuur 12 Gemarkeerde wandelroutes

3.3.2 Fietsen

Vanzelfsprekend wordt er in een sterk verstedelijkte regio veel gefietst. In en rond het Dommeldal zijn vele fietsverbindingen aanwezig al dan niet in een gemarkeerde vorm.

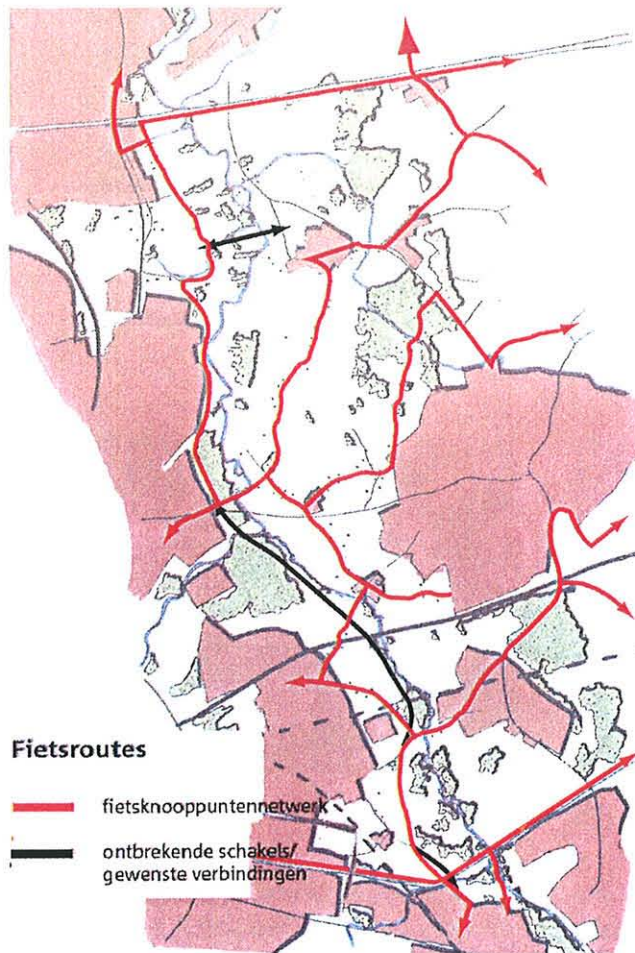
Het fietsknooppuntensysteem loopt door het Dommeldal en is redelijk fijnmazig (figuur 13). Op een drietal plaatsen in het zuidelijk deel van het plangebied wordt de Dommel overgestoken. De oversteken bevinden zich op plaatsen waar ook het autoverkeer de Dommel kan oversteken. Tussen het Wilhelminakanaal en de Soeterbeekseweg ontbreken oversteken over een lengte van 4 km. Ten zuiden van de Soeterbeekseweg zijn diverse verbindingen over de Dommel aanwezig.

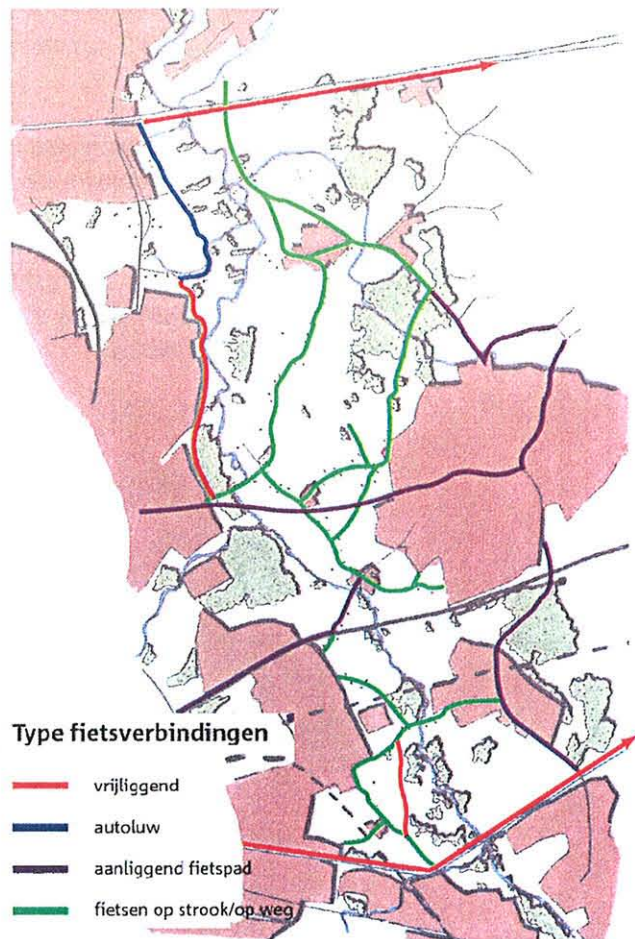
De fietspaden in het plangebied bestaan uit twee verharde vrijliggende fietspaden (van Bokt naar de Soeterbeekseweg) en langs het Wilhelminakanaal. De overige verharde fietspaden in het gebied lopen allemaal langs wegen (figuur 14). Bij Urkhoven, bij de Lage Heide en langs het Eindhovens Kanaal liggen onverharde dan wel semi-verharde vrijliggende paden. Deze zijn geschikt voor fietsers. Het pad langs het Eindhovens Kanaal heeft verbetering op een aantal plaatsen. Daarnaast is het gewenst om een recreatiebrug aan te leggen over het kanaal, die zorgdraagt voor een 'directe' fiets – en wandelverbinding tussen Geldrop en Eeneind/Nuenen.

Geconcludeerd wordt dat het fietsnetwerk weinig vrijliggende fietspaden kent. Met name in het oostelijk deel van het Dommeldal ontbreken deze vrijwel volledig. Daarnaast ontbreekt het ten westen van de Dommel aan een vrijliggende noord-zuid fietsverbinding die zorgdraagt voor de verbinding van Soeterbeek en het Wandelbos Eckart naar Urkhoven en het Eindhovens Kanaal. Tot slot is het wenselijk om een kortsluiting in het fietsnetwerk te maken ergens ter hoogte van Nederwetten en Bokt.

Vooraf in relatie tot stimuleren en de veiligheid van het recreatieve verkeer vragen alle partijen om het sluipverkeer van lokale wegen te weren. Hiervoor zullen gemeenten in overleg met gebruikers van de weg en aanwonenden maatregelen moeten treffen.

Figuur 13 Fietsknooppuntennetwerk

Figuur 14 type fietsverbindingen

3.3.3 Kanovaren

De –vastgestelde- Beleidsnota Nautisch Beheer (Waterschap de Dommel) bevat de gewenste zonering voor de recreatievaart op de Dommel. De ecologische draagkracht van de beken vormt de basis voor de zonering, maar de economische en maatschappelijke betekenis van de recreatievaart heeft daarin meegewogen. De huidige omvang van de recreatievaart is mede bepalend geweest voor de zonering (figuur 15).

Uit het kaartje is op te maken dat voor het grootste deel van de (Kleine) Dommel in het plangebied, het kanovaren met een matige intensiteit aanvaardbaar is. Concreet is dit vertaald naar 10-40 boten per dag, 5-10 boten per groep en maximaal 3640 vaarbewegingen per seizoen. Het traject tussen het Van Abbemuseum en de TU is vanwege de lange duiker onder het station, alleen geschikt voor geoefende en ter plaatse bekende kanoërs. De vistrap bij het Van Abbemuseum is gesloten voor alle kanovaart. In de vastgestelde beleidsnota nautisch beheer is opgenomen dat alle kano barrières opgeheven worden door middel van in- en uitstapvoorzieningen. Discussie hieromtrent is gepasseerd station aangezien deze nota de wettelijke inspraakprocedures heeft doorlopen.

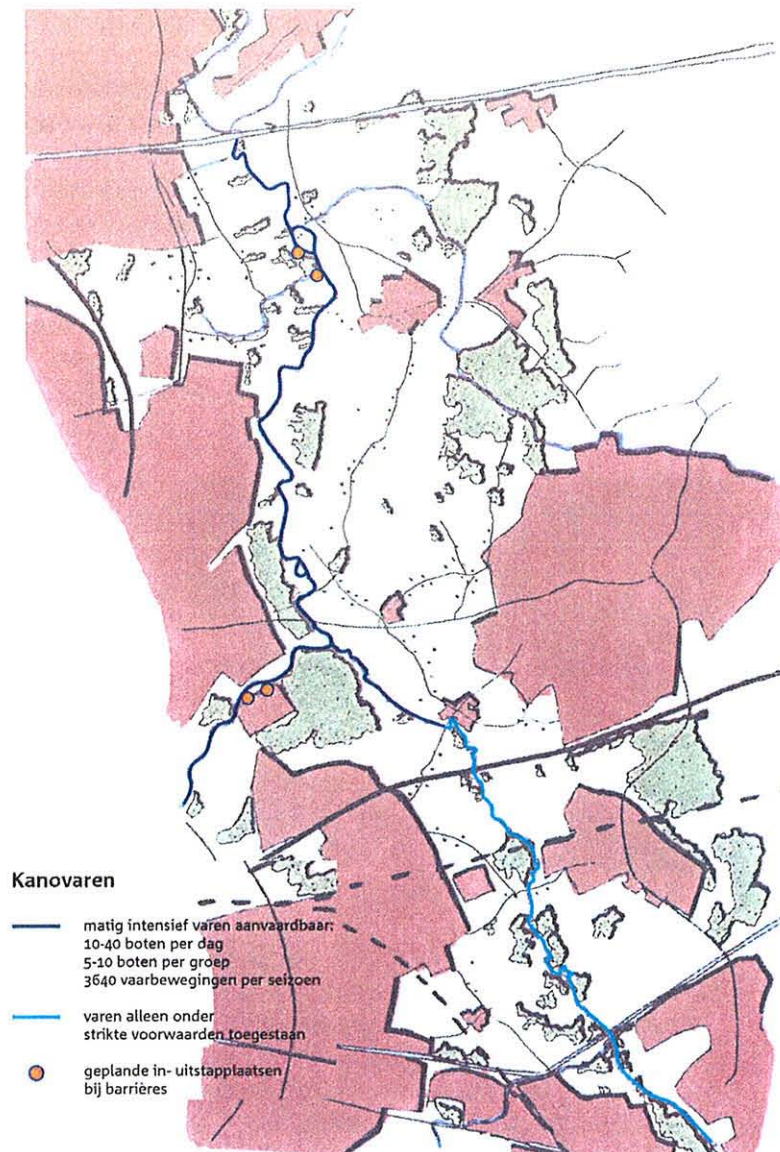
Op dit moment wordt dit deel van de Dommel echter nauwelijks gebruikt door kanovaarders. Reden hiervan is waarschijnlijk het ontbreken van in- en uitstapvoorzieningen bij barrières en de korte vaarttrajecten. Er zijn geen kanoverhuurders in dit gedeelte. Vanuit veiligheidsoverwegingen heeft het Waterschap bij barrières in- en uitstapvoorzieningen, ballenlijnen, bebording en een looproute gepland. Dit geldt voor onder meer de Hooiconkse-, Opwettense- en Collse Watermolen en nabij de waterzuivering (figuur 15).

Het traject over de Kleine Dommel tot de Opwettense watermolen is alleen bevaarbaar onder strikte voorwaarden. Het traject is alleen voor kleine aantallen ervaren gebruikers en alleen buiten ecologisch kwetsbare uren. Concreet is dit vertaald naar minder dan 10 boten per dag, minder dan 4 boten per groep en niet meer dan 455 vaarbewegingen per seizoen.

Er bestaat verschil van mening over de het al dan niet verder stimuleren van het kanovaren op de (Kleine) Dommel. Bij de gemeente Eindhoven bestaat behoefte aan meer ruimte voor kanovaart vanwege de directe ligging bij de stad. Het SRE en gemeente Eindhoven willen graag een lange afstand kano-route over de Dommel realiseren, lopend van België tot de Maas. De recreatiesector (o.a. de Blije Big) wijst op de huidige mogelijkheden voor kanovaart en het perspectief dat dit kan bieden voor verbreding van bestaande nevenactiviteiten. De gemeente Nuenen en de natuurorganisaties geven de voorkeur

aan het niet verder uitbreiden en het niet aanleggen van in- en uitstapvoorzieningen.

Tot slot vraagt de eigenaar van de Opwettense Molen om betere veiligheidsmaatregelen en toezicht nabij de watermolen.

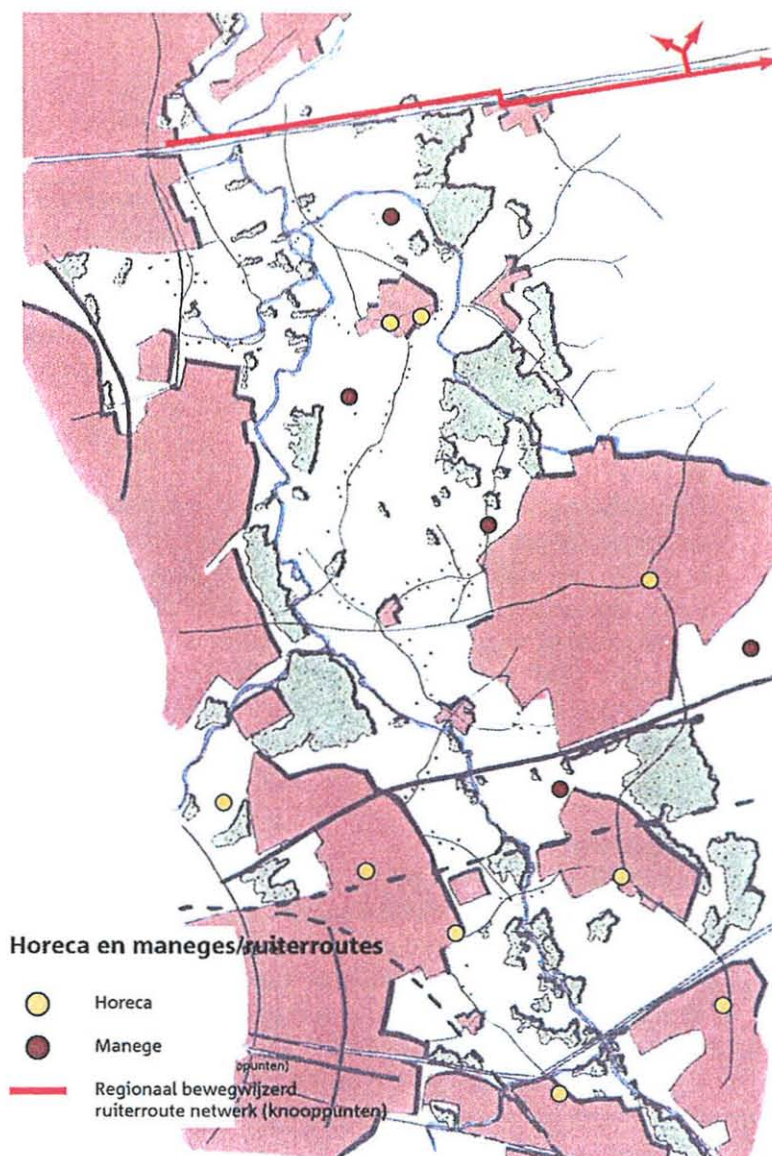

Figuur 15 Overzicht van de huidige intensiteit en geplande maatregelen t.b.v. het kanovaren

3.3.4 Paardrijden

In het gebied ligt een aantal maneges (figuur 16). Vanaf de meeste maneges zijn enkele uitrijmogelijkheden aanwezig. De ruiters maken gebruik van de (on)verharde paden. Het gecombineerde gebruik van paden door paarden en wandelaars kan conflicteren. Naast de imponerende verschijning van de paarden vormt vooral het 'kapot lopen' van wandelpaden een probleem. Dit doet zich vooral voor op de drassige paden langs de Dommel.

Er loopt een bewegwijzerde, regionale ruiterroute langs het Wilhelminakanaal (figuur 16). Deze doet het Dommeldal niet aan. Het is van belang het Dommeldal niet intensiever te benutten voor paardrijden. Voorgesteld wordt het huidige, extensieve gebruik door paardrijders te respecteren, met uitzondering van de 'drassige paden' door het Dommeldal. Ruiters moeten zich begeven op de hoger gelegen paden.

Figuur 16 Overzicht van de huidige locaties van horeca en maneges/ruiterroutes

3.3.5 Opgaven routenetwerk

Samengevat liggen er de volgende opgaven voor het realiseren van een goed routenetwerk voor wandelaars, fietsers, kanoërs en paardrijders:

- ▮ Behoud en versterken wandelroutenetwerk (thematisering, bewegwijzering, specifieke voorzieningen e.d.);
- ▮ Aanleg fietsverbinding tussen De Bokt en Nederwetten alsmede tussen Eckart en Urkhoven;
- ▮ Verbeteren halfverhard fietspad langs het Eindhovens Kanaal;
- ▮ Aanleg recreatiebrug over Eindhovens Kanaal ter hoogte van Kleine Dommel;
- ▮ Afspraak maken over het mogelijk maken van wandelen over 'stuw en historisch pad' nabij Hooidonkse watermolen;
- ▮ Gezamenlijke afspraken maken over gebruik van het gebied door paardrijders.

3.3.6 Recreatieve voorzieningen

Verblijfsrecreatie

In het gebied liggen geen kampeer- of bungalowterreinen. Het is opmerkelijk dat er ook geen mogelijkheden zijn voor kleinschalige overnachtingen bij bijvoorbeeld agrarische bedrijven, landgoederen of andere bijzondere locaties. Voor overnachtingen moet de bezoeker uitwijken naar de stad of omliggende dorpen. Er bestaan wel wensen bij verschillende initiatiefnemers om op hun bedrijf kleinschalige overnachtingen toe te laten. Hiervoor is op dit moment geen beleidsmatige of planologische ruimte.

Horeca

De aanwezigheid van horecagelegenheden is van belang voor een aangenaam en bijzonder verblijf van de recreant in het gebied. Er bestaat nadrukkelijk behoefte aan afstap- en rustpunten voor de recreant. De horeca bevindt zich op dit moment alleen in of aan de rand van het stedelijk gebied. Er bestaan initiatieven of wensen voor het mogelijk maken van horeca in het gebied. Hiervoor geldt hetzelfde als voor verblijfsrecreatie; er wordt op dit moment geen beleidsmatige of planologische ruimte geboden. Dit is wel opgenomen in het concept voorontwerp van het Bestemmingsplan Buitengebied van Nuenen.

Bijzondere objecten

In het gebied zijn geen echte recreatieve voorzieningen, trekpleisters of bestemmingen. In het gebied liggen daarentegen wel enkele objecten die potenties bieden voor meer gepast recreatief gebruik. Er bestaan ideeën en wensen voor bijvoorbeeld een uitzichtpunt (b.v. de Oude Toren bij Kerkhoef), uitbreiden van informatie (de watermolens, de kapel, het trafostation) en recreatieve of toeristische voorzieningen nabij historische gebouwen en of (voormalige) agrarische bedrijven (verbreding).

3.3.7 Opgaven recreatieve voorzieningen

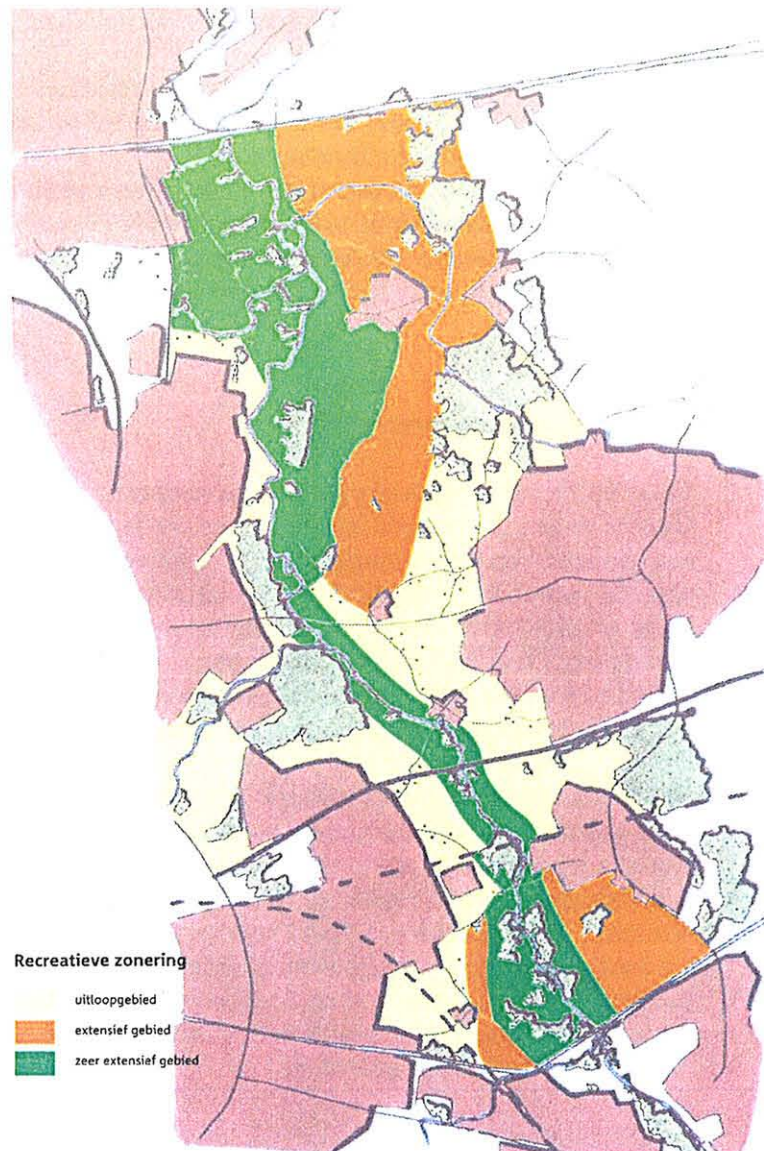
- π Ruimte bieden aan kleinschalige overnachtingen en horecagelegenheden;
- π Uitbreiden informatievoorzieningen rond het unieke karakter van het dal van de (Kleine) Dommel in relatie tot omgeving (natuur, cultuurhistorie, stedelijke functies e.d.);
- π Ontwikkelen van recreatief medegebruik rond bijzondere objecten (watermolens, oude toren e.d.) en of (agrarische) bedrijven.
- π Mogelijkheden verkennen voor een 'natuurspeelobject'. Bijvoorbeeld binnen het toekomstige natuur- en recreatiepark tussen Eindhoven en Nuenen.

3.3.8 Recreatieve zonering

Voor het Dommeldal is een globale recreatieve zonering opgesteld (figuur 17). Deze zonering is enerzijds ingegeven vanuit de behoefte om optimaal te kunnen genieten van het Dommeldal voor 'alle' recreatieve doelgroepen en anderzijds vanuit de kwetsbaarheid van natuurgebieden. In zijn algemeenheid geldt dat dichtbij de stad of de dorpen de meeste ruimte geboden wordt aan recreanten. Daar kunnen mensen intensief in contact komen met de natuur. Het maakt dat ze het Dommeldal gaan leren kennen en waarderen. Kinderen kunnen er spelenderwijs de natuur verkennen.

Naarmate men richting 'kwetsbare' natuurgebieden gaat is in toenemende mate een extensief, natuurgericht medegebruik aan de orde. Dat kan via (laarzen-) paden en of aanbrengen van specifieke voorzieningen (uitkijkposten, kijkschermen e.d.) zoals bij waterrijke delen in het dal van de (Kleine) Dommel, waar zich bijvoorbeeld veel vogels bevinden. Voor bepaalde gedeelten kan worden gedacht aan struinpaden, waar je zelf je weg zoekt en intens de natuur ervaart (natte voeten, 'oog in oog met de oeros'). Tot slot kan ook een excursie onder leiding van een boswachter of gids de bezoeker brengen naar anders 'verboden' gebieden.

De recreatieve zonering bepaalt ook het na te streven voorzieningenniveau. Een hoog niveau staat voor veel voorzieningen zoals een fijnmazig routenetwerk, een natuurspeelplaats, horeca en picknicksets. Een laag niveau kent een beperkte inrichting zoals een laarzenpad dat enkel gemarkeerd is door paaltjes.

Figuur 17 Gebiedsdekkende recreatieve zonering

3.4 Landbouw

De landbouw in het Dommeldal heeft te maken met uiteenlopende stedelijke ontwikkelingen en een relatief forse claim vanuit natuur (EHS).

Voor nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen en mogelijk in de nabije toekomst voor de oostelijke randweg is tenslotte grond nodig. Het stedelijke gebied levert voor een landbouw al beperkingen op voor de groeimogelijkheden, bijvoorbeeld als men kijkt naar de verschillende milieucirkels.

Daarnaast moet vrijwel het gehele Dommeldal worden ingericht en beheerd als natuurgebied. Dat gaat niet samen met een traditionele landbouw. In de op stapel staande reconstructie zullen vooral intensieve veehouderijen dichtbij stedelijk gebied of natuurgebied niet verder mogen doorgroeien. Tel daarbij op de autonome ontwikkeling van een dalend aantal agrarische bedrijven in Nederland, dan weet eenieder dat er in de nabije toekomst niet veel bedrijven meer in en rond het Dommeldal zullen overblijven. Dat geldt in het bijzonder voor de veehouderijbedrijven.

In delen van het gebied hebben vrijwel alle agrariërs hun bedrijf al beëindigd of zijn dat voornemens te doen. De vrijkomende gronden worden verkocht aan natuurorganisaties of aangewend voor stedelijke ontwikkelingen zoals het bedrijventerrein Eeneind en Esp, en op termijn een woonwijk rond Boord. Een ander deel van de grond wordt verpacht of verkocht aan actieve agrariërs (vooral tuinbouwbedrijven) of particulieren (o.a. paardenhouders). Vooral in het gebied tussen het Eindhovens Kanaal en Landgoed Soeterbeek zijn binnen nu en enkele jaren de agrarische bedrijven verdwenen met uitzondering van enkele tuinbouwbedrijven.

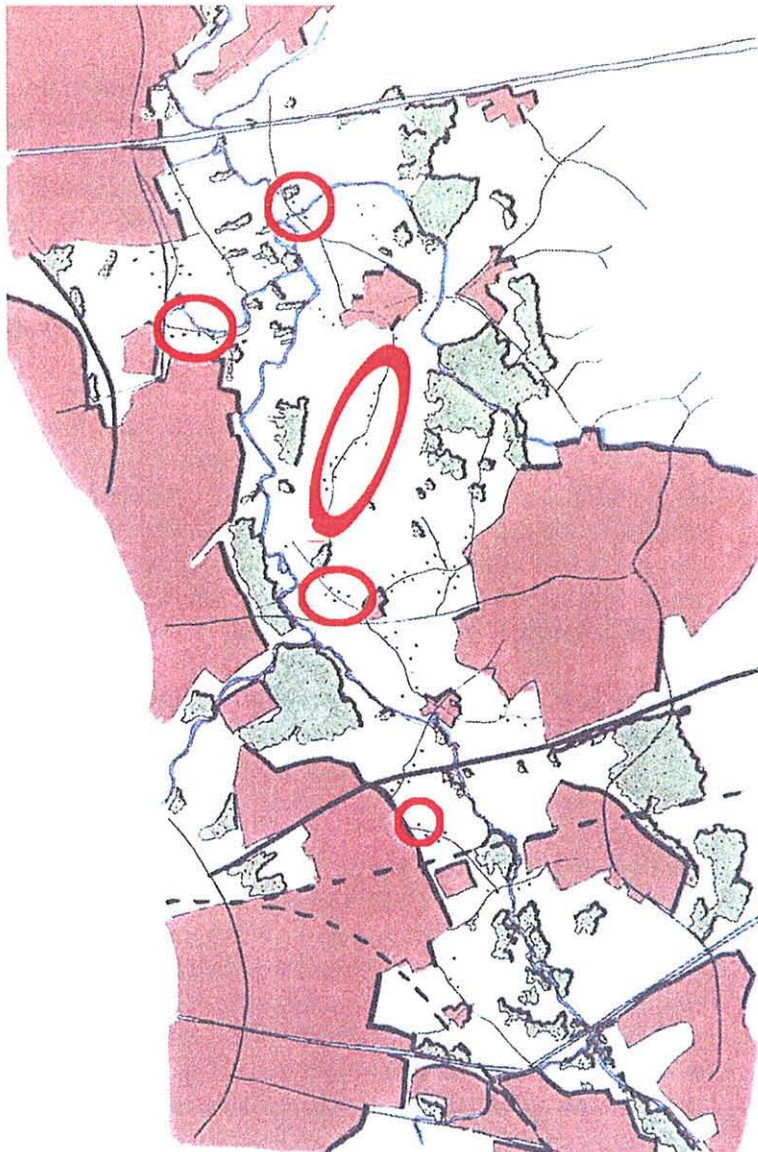
Langs de Soeterbeekse weg en Broedkijk bevinden zich nog diverse veebedrijven (veelal melkveehouderijen en varkens). Zij hebben een belangrijk deel van de grond in eigendom beheer binnen het Dommeldal en op de Heuvelakkers en Hooionkse Akkers. Ook in deze gebieden zie je een toenemende invloed van particulieren (al dan niet met paarden) en tuinbouwbedrijven. Het huidige, intensive gebruik van de hogere gronden is niet op alle plaatsen te verenigen met de status van reservaatgebied en beoogde natuurdoelen (EHS).

Tussen Eindhoven en het Dommeldal zijn geen agrarische bedrijven meer aanwezig. Alleen bij Bokt, ten noorden van de stad bevinden zich nog een enkele melkveehouderij, tuinbouwbedrijven en een biologische varkenshouderij (De Blije Big).

De ligging nabij stedelijk gebied gaat natuurlijk ook gepaard met een groeiende recreatieve druk op het gebied. In toenemende mate bezinnen agrariërs zich op andere activiteiten dan traditionele landbouw. Voor sommige bedrijven liggen er kansen voor bijvoorbeeld natuur- en landschapsbeheer, verkoop aan huis, kleinschalige overnachtingen, zorgfuncties en horeca. De initiatieven zijn op dit moment nog beperkt tot enkele bedrijven, mede als gevolg van het restrictieve beleid van overheden. Het is gewenst om meer ruimte te bieden aan nevenactiviteiten gerelateerd aan recreatie, natuur- en landschapsbeheer en andere maatschappelijke functies. Hiervoor is een integrale benadering van 'stad – land' aan de orde en dient de nevenactiviteit te passen bij de kwaliteiten van het gebied. Of nog beter dient het een bijdrage te leveren aan het herstel of de verbetering ervan.

3.4.1 Opgaven Landbouw

- π Verplaatsen of saneren van agrarische bedrijven die 'willen of moeten' stoppen en op de juiste plaats ruimte bieden aan grondgebonden bedrijven;
- π Kavelruil toepassen met een integrale doelstelling vanuit landbouw, natuur en andere functies
- π Stimuleren verbrede landbouw passende bij het Dommeldal gezien vanuit stedelijke en landelijke functies.
- π Ruimte bieden aan nieuwe economische dragers (recreatie, landgoedontwikkeling, rood helpt groen etc.)

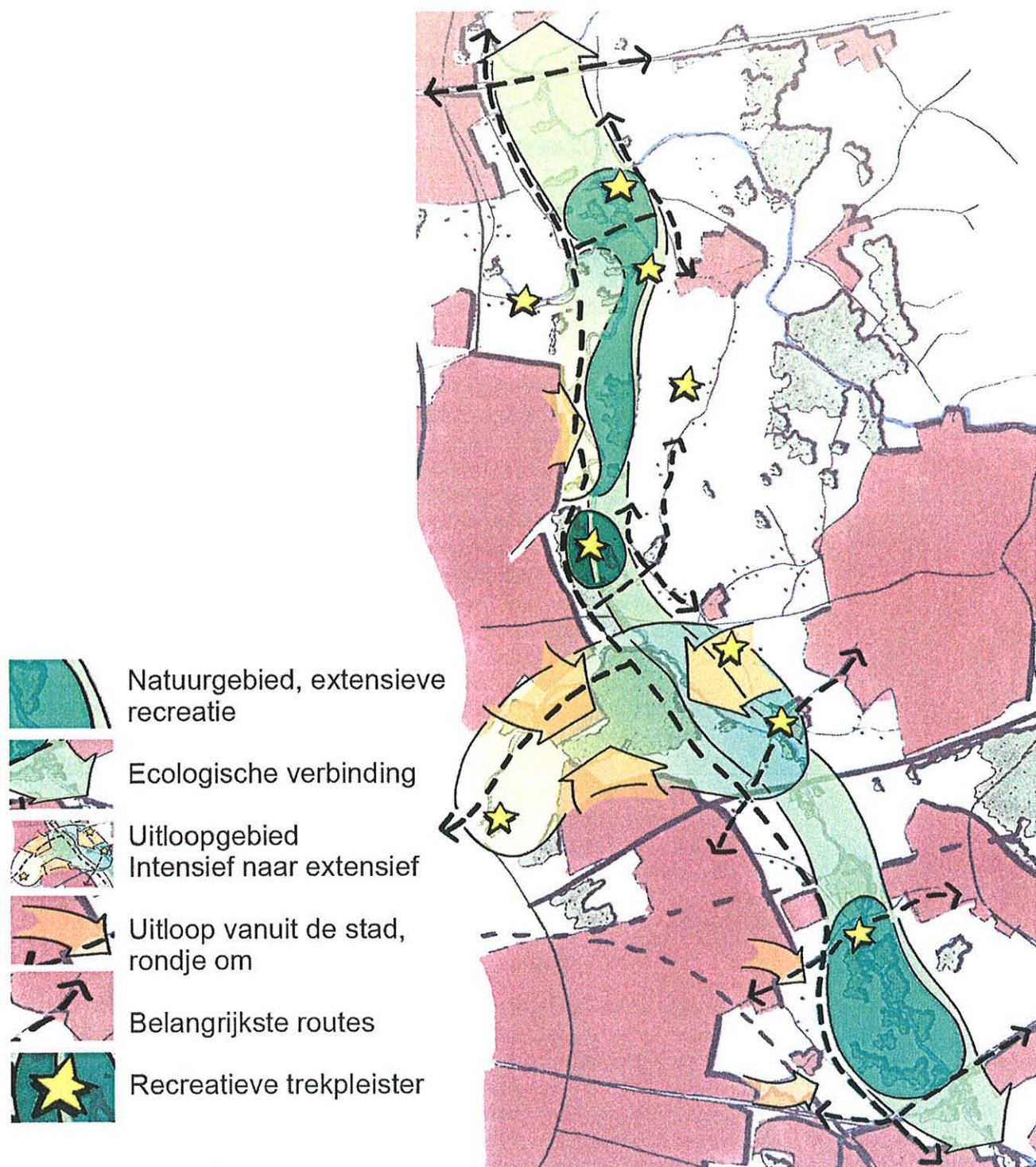
Figuur 18 Overzicht huidige locaties landbouwbedrijven

4 Visie op hoofdlijnen

4.1 Dommeldal uit de verf!

Hoe ziet het dal van de (Kleine) Dommel er over 10, 20 of 50 jaar uit? En wat staat er allemaal te gebeuren in de directe omgeving? Het is voor een deel 'koffiedik kijken'. Naarmate we verder in de toekomst kijken, wordt de voorspelling onzekerder. Maar ook op korte termijn kunnen zich onverwachte of ongewilde ontwikkelingen voordoen. Wat betekent een oostelijke randweg rond Eindhoven voor het gebied? Wat zijn de gevolgen van stedelijke ontwikkelingen aan de rand van het Dommeldal? Wat is de toekomst en perspectief van de landbouw? Wie neemt de rol over van de landbouw als drager van het landschap? Wat betekent het toekomstige waterbeheer voor natuur en landschap? Veel vragen die op dit moment zeker niet eenduidig te beantwoorden zijn. Wat we wel kunnen aangeven is welke kant we het graag op zouden willen laten gaan. Een integraal toekomstperspectief is beschreven en gevisualiseerd in een concept en een inrichtingsvisie. Het is globaal, maar geeft wel degelijk sturing aan ruimtelijke ontwikkelingen en biedt zeker een ontwikkelings- en toetsingskader voor projecten. Tegelijkertijd is het voldoende flexibel om in te spelen op nieuwe of onverwachte ontwikkelingen. Dat is ook belangrijk omdat de huidige praktijk ons leert dat een vaste eindplanning veelal niet realistisch of al snel achterhaald is. Wat cruciaal is voor de toekomstige ontwikkelingen, is dat de visie gedragen wordt door alle partijen! Bestuurlijk en ambtelijk. Dat maakt discussie en besluitvorming over toekomstige ontwikkelingen en projecten eenvoudiger. Samenwerking en open communicatie tussen belanghebbende partijen in stedelijk en landelijk gebied is het motto. Samen werken aan een aantrekkelijk en sociaal-economisch goed functionerend landschapspark tussen Eindhoven, Nuenen en Son en Breugel. Om in de sfeer van Vincent van Gogh te praten; het Dommeldal moet weer een bont palet van kleuren worden. Groen, blauw, rood, geel en een veelheid aan intermediaire tinten. We gebruikten waterverf om gezamenlijk de toekomst te verkennen (perspectief) en leggen het uiteindelijk in olieverf vast (realiseren projecten).

Het concept en de inrichtingsvisie zijn opgebouwd uit een vertaling van het beleidsmatige kader, de thematische analyse en natuurlijk de inbreng van partijen in workshops, huiskamergesprekken en individuele gesprekken. Samen vormden ze de bouwstenen. De partijen stemden in met de visie. Er zijn enkele discussiepunten of zorgpunten blijven hangen. Dit zijn vooral de discussies en onzekerheden over de oostelijke randweg, het kanovaren over de Dommel en het mogelijke conflict tussen waterberging en natuurdoelen. Deze vraagstukken zullen nader uitgewerkt moeten worden.

Figuur 19 Visie op hoofdlijnen

4.2 Concept

Het concept voor het Dommeldal is gebaseerd op de wens een aantrekkelijk landschapspark te ontwikkelen binnen een sterk verstedelijkt landschap. Het concept valt uiteen in onderdelen.

Het Dommeldal zelf zal zich van kanaal tot kanaal moeten ontwikkelen tot een langgerekte en vooral robuuste structuur. Het dommeldal vormt feitelijk de landschappelijke en abiotische onderlegger voor het gebied. Natuur, landschap en cultuurhistorie stellen duidelijke randvoorwaarden aan stedelijke, landbouwkundige en recreatieve ontwikkelingen. Inrichting en beheer moeten op deze functies worden afgestemd. Belangrijke opgave is de realisatie van de EHS door grondverwerving, uitrail en of particulier, agrarisch natuurbeheer en ontsnipperingsmaatregelen bij doorsnijdingen. Dat geldt ook voor het waterbeheer, waarbij in het bijzonder de invulling van waterberging versus de realisatie van kritische natuurdoelen vraagt om een nadere, gezamenlijke verkenning.

Binnen de groenblauwe slinger zijn accenten aangebracht. De Urkhovensche Zeggen en de Rietmusschen moeten de 'oogappels' worden in het Dommeldal. Herstel van het cultuurhistorische landschap en de bijbehorende bijzondere natuurwaarden staat centraal. Een kleinschalig beekdal met elzensingels, knotbomen en doornige hagen die de bloemrijke hooi- en weilanden omzomen, afgewisseld met moeras en broekbos. Op de aangrenzende hogere gronden zijn naast bloemrijke graslanden ook kruidenrijke graanakkers aanwezig.

Naast de Urkhovensche Zeggen en Rietmusschen vormt het 'Landgoed Soeterbeek' een bijzonder object. Het is gewenst om het bestaande beheer van gebouwen en gronden te verbeteren. Dat betekent bijvoorbeeld vanuit natuur en landschap een extensief beheer van de 'landerijen' (beheersgebied). Daarnaast wordt er gestreefd naar het voor publiek toegankelijk maken van het fraaie landgoed. Tot slot wordt ruimte gelaten aan eventuele initiatieven die bijdragen aan het behoud of herstel van de bestaande gebouwen (economische dragers) of beheer van het landgoed in zijn geheel. De initiatieven moeten wel passen binnen de doelstellingen voor het gebied. De toekomst, het gebruik en beheer liggen in handen van de eigenaresse. Zonder haar medewerking is verwezenlijking van de doelen niet mogelijk.

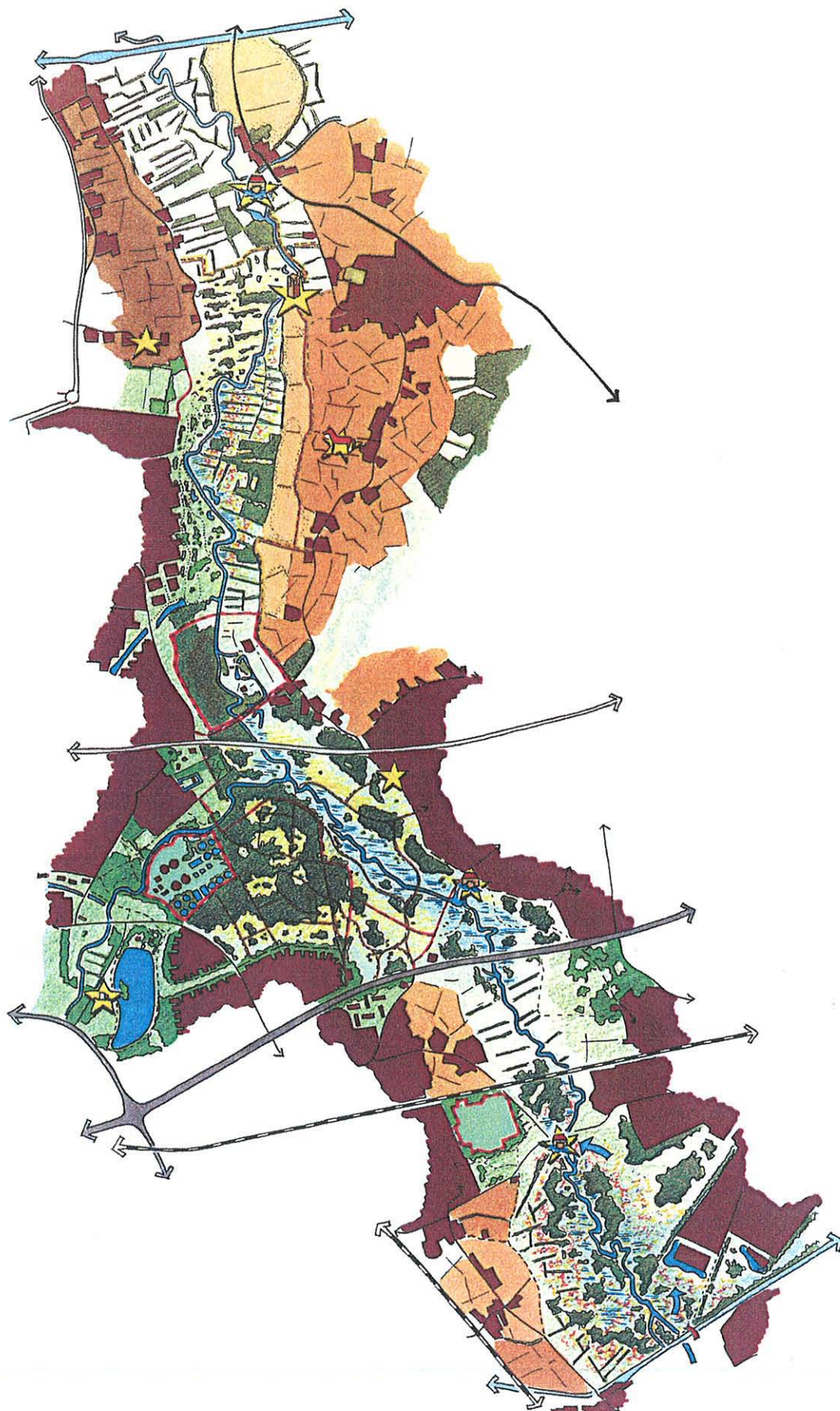
Precies tussen Nuenen en Eindhoven wordt een recreatief aantrekkelijk en bijzonder natuurpark ontwikkeld. Het strekt zich uit van de Karpendonkse Plas tot aan Landgoed Soeterbeek en de Opwettense Molen. Het wordt in tegenstelling tot de Urkhovensche Zeggen en Rietmusschen overwegend een 'ruig natuurpark', waar grote grazers zorgen voor een parkachtig landschap. Het gebied vervult een belangrijke functie in de recreatieve uitloop van zowel Nuenen als Eindhoven.

De recreatieve hoofdontsluiting vraagt in het bijzonder op twee punten verbetering. Dit zijn de fiets- annex wandelverbindingen over de Dommel ter hoogte van Bokt en Nederwetten en tussen Eckart en Urkhoven. Daarnaast zijn er 'sterren' op de kaart aangegeven, die symboliseren dat hier ruimte is voor recreatief bijzondere punten. Dit zijn naast de drie molens ook de Blije Big, Landgoed Soeterbeek, de Karpendonkse Hoeve, de Oude Toren, de manege en een bessenteler. Ze zijn sterk verschillend van karakter als het gaat om mogelijkheden voor informeren en of verblijf van mensen. Het is geen eindplaatje. Nieuwe initiatiefnemers zijn welkom, mist het initiatief past binnen het concept en de inrichtingsvisie voor het Dommeldal.

5 Inrichtingsvisie

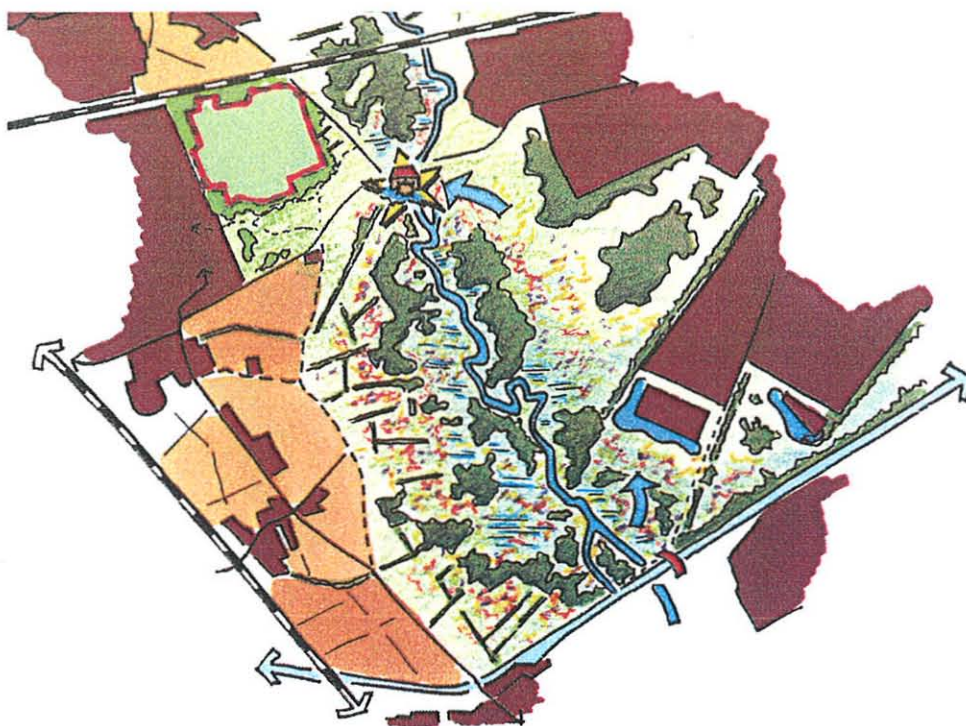
De inrichtingsvisie is feitelijk een verbeelding van het globale concept naar het gebied toe. De visiekaart wordt per deelgebied toegelicht. Het gebied is daarbij van zuid naar noord in vijf deelgebieden onderverdeeld;

- Urkhovensche Zeggen e.o.
- Loovelden en Mulakkers
- 'Natuur- en recreatiepark Opwetten'
- Dommeldal tussen Landgoed Soeterbeek en Rietmusschen
- Dommeldal rond Bokt, Driehoek en Hooidonk

Figuur 20 Globale Inrichtingsvisie

5.1 Deelgebied Urkhovensche Zeggen e.o.

Figuur 21 Deelgebied Urkhovensche Zeggen

Over de Urkhovensche Zeggen als natuurgebied is al het een en ander gezegd. De natuurkwaliteit in de Urkhovensche Zeggen zal verder worden versterkt en uitgebreid door een verdergaande extensivering van het bestaande beheer. Het karakter van de Urkhovensche Zeggen wordt doorgezet tot aan het spoor voorbij de Collse Watermolen in de vorm van een afwisseling van moerasjes, broekbos en bloemrijke graslanden in een kleinschalig landschap. Er zal een uitbreiding van kruidenrijke graanakkers en bloemrijke graslanden plaatsvinden op de hogere gronden rondom het buurtschap Urkhoven. De primaire landbouwkundige functie wordt beëindigd en wordt vervangen door een extensief, natuurvriendelijk beheer, waarna ook het waterbeheer kan worden afgestemd op de natuur. Daarnaast zal herstel van het kleinschalige landschap plaatsvinden door aanleg van kleine landschapselementen. Voor het beheer wordt een beroep gedaan op onder andere de biologische boer van de Genneperhoeve. Ook andere particulieren ter plaatse of uit de omgeving kunnen een rol spelen in het beheer. Er zal voortdurende afstemming plaatsvinden tussen de gemeente en de verschillende grondgebruikers, beheerders en bewoners.

Belangrijke doelstelling is ook het landschappelijk inpassen en aantrekkelijker maken van bebouwing en stedelijke objecten zoals het trafostation. Bij het trafostation zal de 'rommelige groenstrook' worden ingericht als intensief te gebruiken 'uitloopparkje'. Daarnaast zal over de energieopwekking informatie worden verstrekt. De aanleg van gebiedseigen beplanting rond woningen en gebouwen zal eveneens worden gestimuleerd. Het recreatieve medegebruik wordt verder in banen geleid; er is voorzien in een fijnmazig padenstelsel met voldoende informatie- en rustpunten. Het Vennekespad en het Hertog Hendrikpad blijven bestaan als laarzenpad langs de Dommel.

Het doorgaand, gemotoriseerd verkeer op de Urkhovenseweg, de Loostraat en de Molendijk zal worden teruggedrongen. Doel is het dagelijkse sluipverkeer te voorkomen en de routes voor het langzaam recreatief verkeer en aanwonenden aantrekkelijker en veiliger te maken. Vanzelfsprekend kan bestemmingsverkeer gebruik blijven maken van de wegen. Afstemming tussen de gemeenten Geldrop, Eindhoven en Nuenen alsmede aanwonenden is een vereiste.

Extra waterbergingsgebieden zijn noodzakelijk om de veiligheid in 2050 blijvend te kunnen garanderen. Klimaatverandering brengt meer hevige neerslagbuien met zich mee. Bij inzet van gebieden voor waterberging wordt een integrale afweging gemaakt en wordt gekeken naar het totale gebied. Het ligt voor de hand dat voor extra waterberging vooral de laagst gelegen gebieden die van oudsher inunderen in aanmerking komen. Het is dus waarschijnlijk dat de Urkhovense Zeggen en de Rietmusschen nog meer zullen dienst doen als meestromende berging.

Collsche Put en Bossen

Aan de andere zijde van de Kleine Dommel zal de aanleg van het bedrijventerrein een duidelijke impact hebben op het landschap. De bedoeling is het bedrijventerrein landschappelijk in te passen, waarbij een combinatie van natuurontwikkeling en waterberging rond het bedrijventerrein voor de hand ligt. Ook zullen er eisen gesteld worden aan de beeldkwaliteit van het bedrijfsgebouwen.

Gekoppeld aan het bedrijventerrein zal de realisatie van de EHS ter hand worden genomen. Voor het gebied wordt een inrichtingsvisie voorbereid (Gemeente Nuenen; 2005). Onderdeel van het plan is de verkenning van alternatieven voor de waterbergingslocatie in de Urkhovense Zeggen. Vrijwel alle partijen verzetten zich tegen het 'opofferen' van het natuurgebied. Het risico bestaat namelijk dat door de duur van de inundatie en de verontreiniging met slib (metalen, voedingsstoffen e.d.) dan wel door een bepaalde inrichting (b.v. aanleg kades) afbreuk wordt gedaan aan de bijzondere natuurkwaliteiten. Het waterschap wil de Urkhovense Zeggen helemaal niet opofferen en wil graag met partijen deze verkenning uitvoeren.

Eveneens gekoppeld aan de aanleg van het bedrijventerrein is voorzien in een brede ecologische verbinding tussen het beekdal naar de Collsche Heide. Deze is geprojecteerd parallel aan de EVZ Eindhovens Kanaal. De uitwerking naar natuurdoelen, inrichting en beheer wordt meegenomen bij het opstellen van de inrichtingsvisie Kleine Dommel en Eeneind.

Vanuit het bedrijventerrein zal een fietsverbinding rechtsreeks naar het Eindhovens kanaal worden aangelegd. Deze zal via een recreatiebrug over het kanaal aansluiten op het fietspad door Geldrop langs het 'stadsnatuurpark' langs de Kleine Dommel. Het padennetwerk in de Urkhovense Zeggen blijft extensief. Wandel- en fietspaden gaan langs de rand van het gebied. Met de Collse Watermolen of de Collse Hoeve als startpunt kan een rondwandeling gemaakt worden. De molen behoudt haar bescheiden functie als informatie- en rustpunt.

5.2 Deelgebied Loovelden-Mulakkers

Figuur 22 Deelgebied Loovelden en Mulakkers

Het landschap van de Loovelden en Mulakkers wordt op dit moment overwegend bepaald door de landbouw. Een belangrijk deel van het beekdal is in eigendom van een boer die recent is gestopt. Het was het laatste grondgebonden bedrijf op de Loostraat (melkvee). De grond wordt nu door jongvee beweide. Een deel van de grond is gepacht. Het landschap is er open en er zijn lokaal restanten moeras en broekbos aanwezig.

Het is gewenst om het dal van de Kleine Dommel in zijn geheel te ontwikkelen tot een kleinschalig beekdallandschap met een afwisseling van moeras, broekbos, bloemrijk hooiland, houtsingels en poelen. Daarvoor bestaan enkele opties. Men kan in de lijn van de EHS de gronden verwerven en laten inrichten en beheren door Staatsbosbeheer. De andere optie is de huidige eigenaar een rol te geven in het beheer van het beekdal middels agrarisch of particulier natuurbeheer. Ook het beheer van gronden in eigendom van Staatsbosbeheer of gemeente Eindhoven kunnen hierbij worden meegenomen.

Naast het realiseren van het beekdallandschap liggen op deze locatie kansen om de bestaande fraaie boerderij en of de bedrijfsgebouwen aan te wenden voor nevenactiviteiten. Gelet op de ligging nabij de stad en de stedelijke uitloop leent deze locatie zich uitstekend voor functies zoals een boerenterras, verkoop aan huis, recreatie of zorg. Het voorstel is om gezamenlijk met de eigenaar deze opties te verkennen. Een integrale, creatieve en flexibele benadering vanuit stad en land alsmede beleid en instrumentarium staan daarbij centraal voor het laten slagen van het project.

Op de Mulakkers is het gewenst de landschappelijke en recreatieve kwaliteiten te versterken. Op de Mulakkers bevinden zich particuliere gronden bestaande uit o.a. een schietterrein, volkstuintjes en tuinbouwgronden. Er is binnen deze visie geen eenduidige koers bepaald. De haalbaarheid van het eerdere voorstel voor landgoedontwikkeling is onzeker vanwege de geluidszones van de A270 en de Geldropseweg. Voor woningbouw moet een ontheffing aangevraagd worden in het kader van de Wet Geluidshinder. De suggestie is gedaan het gebied te gebruiken voor waterberging, wat in landschappelijke en praktische zin wel problemen met zich meebrengt vanwege de relatief hoge ligging. De mogelijkheden van deze locatie worden op dit moment ver-

kend. Er wordt in deze visie ruimte geboden aan andere initiatieven of economische ontwikkelingen die kunnen bijdragen aan het versterken van de landschappelijke en recreatieve mogelijkheden van het deelgebied.

Het is gewenst om de wandelmogelijkheden in het beekdal voor de bewoners van Tongelre en Eeneind uit te breiden. Dit deelgebied ligt 'opgesloten' tussen spoorlijn en Eisenhowerlaan. Voorgesteld wordt om een 'rondje om' mogelijk te maken door aanleg van een pad door 'boerenland' met twee oversteken over de beek. Deze mogelijkheid valt of staat voor een belangrijk deel met de toekomst van het gebied en de medewerking van de eigenaar. Daarnaast is aansluiting op historische objecten en horeca in Tongelre en Eeneind vanuit een recreatief oogpunt belangrijk. Afsluiten van de Loostraat voor doorgaand gemotoriseerd verkeer is reeds besproken bij het vorige deelgebied.

5.3 Deelgebied 'Natuur- en recreatiepark Opwetten'

Figuur 23 Deelgebied Natuur en recreatiepark Opwetten

Rond de plek waar de Dommel en de Kleine Dommel samenstromen, wordt voorgesteld een natuur- en recreatiepark te ontwikkelen voor Eindhoven en Nuenen. Het wandelbos Eckart, de Karpendonkse Plas en de Opwettense Watermolen maken er deel van uit. Het wordt een robuust park en groene buffer tussen de stad en Nuenen, waarbij een voorschot is genomen op de ontwikkeling van de woonwijk ten westen van Nuenen rond de Boord.

Het idee is om een parkachtig landschap te ontwikkelen met een mozaïek van nat en droog bos, struweel, moeras en een grazige vegetatie bestaande uit bloemrijke graslanden en ruigten. Het landschapspark wordt integraal begraaasd door runderen, paarden en damherten. Een deel van het Wandelbos Eckart wordt meebegraasd, waarbij ervoor gezorgd moet worden dat de extensief beheerde landbouwencaves met een cultuurhistorisch waardevol landschapspatroon behouden blijven. Inrasteren en creëren van doorgangen in singels en eventueel een aanvullend beheer maken dit mogelijk. Door begrazing en de vele gradiënten zal er een zeer gevarieerd en afwisselend landschap ontstaan rijk aan vogels, planten en vlinders.

Het landschapspark zal voor wandelaars en natuurliefhebbers ruime mogelijkheden bieden om te genieten. Het zal veelvuldige gebruikt worden door bewoners uit de stad en Nuenen. Vanaf de Karpendonkse Plas kan al wandelend Nuenen worden bereikt. Het karakter van het landschapspark gaat geleidelijk over van 'cultuurlijk' rond Karpendonk naar 'woest' in het beekdal. Het padennetwerk verloopt van intensief bij Karpendonk naar extensief langs de Kleine Dommel. De natste delen zijn begaanbaar via laarzen- en knuppelpaden. De Kleine Dommel kan op enkele plaatsen worden overgestoken.

De huidige agrarische bedrijven in het gebied zullen verdwijnen. Dat geldt ook voor de tuinbouw op de hoge gronden langs de Vorsterdijk. Deze passen op de lange termijn niet binnen het beoogde natuur- en recreatiepark. Binnen dit plangebied zijn diverse bedrijfsgebouwen en activiteiten aanwezig, waaronder een bouwbedrijf, badkamerspecialist, caravanstalling en vuurwerkopslag. Het is gewenst deze bedrijven of activiteiten te beëindigen, te verplaatsen dan wel landschappelijk goed in te passen. Ze doen op dit moment, en zeker gezien het toekomstige gebruik, ernstige afbreuk aan de beleving van het gebied. Bij verplaatsing zouden deze bedrijven prioriteit kunnen krijgen voor vestiging op het nieuwe bedrijventerrein bij Eeneind. Een gezamenlijke uitwerking door de gemeenten Eindhoven en Nuenen in samenspraak met de bewuste eigenaren van de gebouwen is noodzakelijk zowel vanuit planologisch en beleidsmatig als financieel oogpunt.

Het gemotoriseerde verkeer wordt ook hier zoveel mogelijk teruggedrongen uit het gebied. Volgens het structuurplan van Nuenen zal de Vorsterdijk na realisatie van Nuenen-West worden uitgevoerd als langzaamverkeersroute. Over Boord is in het structuurplan nog geen uitspraak gedaan, in deze visie wordt voorgesteld ook Boord autoluw te maken. De Opwettenseweg is onlangs voorzien van drempels en is optisch versmald. De Opwettenseweg zal dan ook niet worden afgesloten voor gemotoriseerd verkeer, in tegenstelling tot het eerdere voorstel. Door het terugdringen van het gemotoriseerde verkeer wordt het landschapspark aantrekkelijker voor wandelaars en fietsers. Recreatieve knooppunten in het gebied zijn onder andere de Karpendonkse Hoeve en in het bijzonder de Opwettense Watermolen.

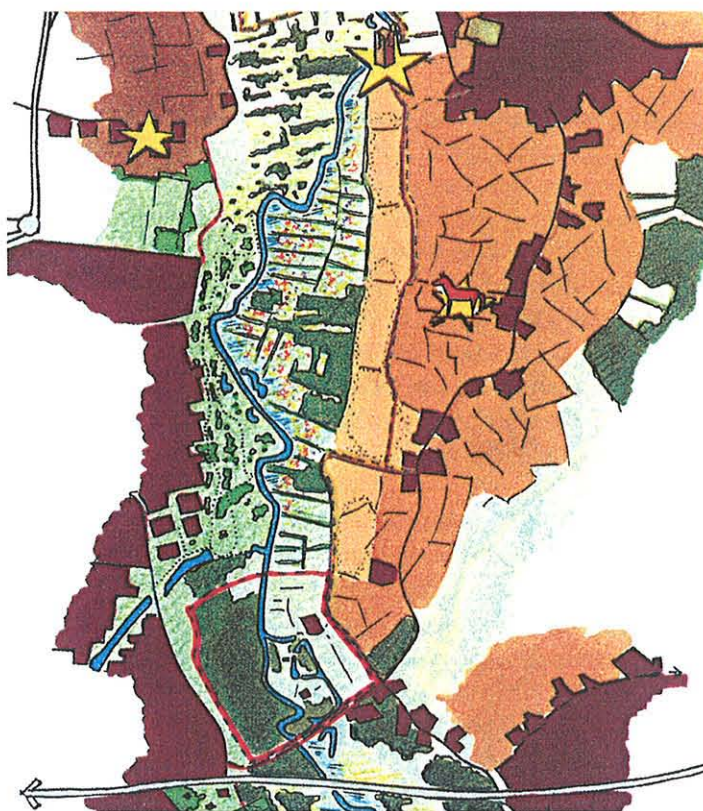
Voorgesteld wordt een vrijliggende noord-zuid fietsverbinding te realiseren ten westen van de Dommel om zo de ontbrekende schakel in het fietsroutenetwerk in te vullen. De fietsverbinding zorgt voor een recreatieve verbinding van Soeterbeek en het Wandelbos Ecart naar Urkhoven en het Eindhovens Kanaal.

De Opwettense Watermolen neemt een cruciale plaats in binnen het toekomstige park Opwetten. De eigenaar van de molen wil graag een rol spelen in het beheer en gebruik van het park. Er zijn plannen voor een restaurant en er zijn parkeermogelijkheden. Daarnaast zijn er plannen voor het inscharen van Japanse Wagyu-koeien (inclusief gebruik van opstallen in omgeving), de verkoop van streek- en molenproducten, overnachtingen en het gebruik van deze historische plek als rust- en informatiepunt. De eigenaar van de molen heeft in samenspraak met de gemeente Eindhoven voor zijn eigen gronden een inrichtingsplan laten opstellen. Daarbinnen wordt natuur- en landschapsbeheer gecombineerd met twee wandelpaden naar en van de watermolen. Deze wandeling heeft een educatieve en informatieve waarde die kan worden ondersteund door activiteiten van bijvoorbeeld het IVN.

Aan de Dommel is een ondernemer gevestigd die blauwe bessen kweekt. Naast blauwe bessen verkoopt hij allerlei producten die gemaakt zijn met blauwe bessen. Deze plek heeft een toeristisch-recreatieve functie en kan in de toekomst worden opgeschaald naar een verblijfsaccommodatie. De toegankelijkheid van het landschapspark voor de wijk achter de waterzuiveringsinstallatie is een aandachtspunt. Vooral de aansluiting op het Landgoed Eckart en zorginstellingen in een bosrijke omgeving is belangrijk.

Het is gewenst om de inrichtingsvisie van de gemeente Eindhoven voor De Karpen voor het op te schalen naar het gehele natuur- en recreatiepark Opwetten in samenwerking met gemeente Nuenen. Daarbij dient naast een inhoudelijke uitwerking vooral ook de aandacht uit te gaan naar de realisatie en financiering, zeker gezien de wens om stedelijke objecten te saneren of te verplaatsen.

5.4 Soeterbeek- Oude Toren

Figuur 24 Deelgebied Soeterbeek – Oude Toren

Het Dommeldal tussen Landgoed Soeterbeek en de Oude Toren kent twee gezichten. Aan de westzijde staat het beekdal in het teken van recreatieve uitloop vanuit Eindhoven. Hier gaat het bestaande stadspark over in struinnaatuur in de Boktse Beemden; voor ieder wat wils. Het beekdal van de Boktse Beemden is relatief open van karakter. De kerk van Nederwetten en diverse gebouwen aan de overzijde van de Dommel zijn op verschillende punten vanaf het fietspad zichtbaar. Een dominante plaats in de beleving nemen de hoogspanningsleidingen in.

De Boktse Beemden wordt begraasd door Galloway's en Exmoors met als doel het ontwikkelen van een gevarieerd beekdallandschap. Er bestaat kritiek vanuit de verschillende natuurorganisaties (o.a. IVN, KNNV) op de huidige

inrichting en het beheer van de Boktse Beemden. De gemeente Eindhoven is voornemens een inrichtingsplan op te stellen, waarin de aandacht uitgaat naar een optimale inrichting en beheer vanuit ecohydrologie. Daarnaast zal er discussie plaatsvinden over het aanleggen of verwijderen van beplanting (o.a. de 'essenbosjes') en het gewenste natuurbeheer (begrazing, maaien of en combinatie). Het struinen en je niet aan de paden houden geeft een bijzonder karakter aan het gebied en dient te worden gehandhaafd.

Het karakter van het huidige stadsnatuurpark wordt versterkt. Dat betekent 'ruig' en extensief beheerd. Er liggen kansen voor het versterken van de natuurwaarden door aanleg van natte laagten of poelen voor met name amfibieën, de aanleg van besdragende en bloemrijke struwelen en beheer van ruigten voor vlinders en vogels. Daarnaast is het gewenst om in een deel van het park ruimte te bieden aan 'speelnatuur'. Dat kan op vele manieren waaronder het inbrengen van eenvoudige natuurlijke materialen zoals dood hout of liggende bomen, het aanbrengen van heuvels en water. Ook kan worden gedacht aan een uitkijktoren met zicht op de Rietmusschen en omgeving. De inrichting zal in nauw overleg geschieden met de aangrenzende bewoners.

Aan de oostzijde van de Dommel ligt het ecologisch waardevolle natuurgebied van de Rietmusschen met daarachter Nederwetten en het langgerekte akkercomplex behorende bij de Heuvelakkers. Het natuurgebied wordt gekarakteriseerd door een kleinschalig landschap met schraalgraslanden, broekstruweel en elzenbroekbos. Grenzend aan de Rietmusschen ligt een langgerekt akkercomplex. In dit landschap worden kruidenrijke graanakkers voorgesteld. De vraag is of dit kan via de lijn van grondverwerving of middels particulier of agrarisch natuurbeheer. Een verkenning naar de mogelijke rol van huidige eigenaren en gebruikers is gewenst. Dit kan leiden tot het instellen van een 'bijzonder beheerpakket, al dan niet in combinatie met het aanpassen van de huidige EHS-status, en of het toepassen van kavelruil.

Wat voor de Urkhovensche Zeggen geldt, geldt ook voor de Rietmusschen. Extra waterbergingsgebieden zijn noodzakelijk om de veiligheid in 2050 blijvend te kunnen garanderen. Klimaatverandering brengt meer hevige neerslagbuien met zich mee. Bij inzet van gebieden voor waterberging wordt een integrale afweging gemaakt en wordt gekeken naar het totale gebied. Het ligt voor de hand dat voor extra waterberging vooral de laagst gelegen gebieden die van oudsher inunderen in aanmerking komen. Het is dus waarschijnlijk dat de Urkhovense Zeggen en de Rietmusschen nog meer zullen dienst doen als meestromende berging. Het is ongewenst om het gebied in te richten als retentiegebied voor water. De huidige regelmatige inundatie met beekwater, dat mede gevoed wordt door effluent van de RWZI Eindhoven, leidt periodiek tot het achterblijven van verontreinigd en voedselrijk slib. Ook voor de Rietmusschen geldt dat gezocht moet worden hoe de inundatie op termijn kan worden verenigd met de realisatie van kritische natuurdoelen ('vochtig schraalland'). Het afkoppelen van regenwater in Eindhoven en het bovengestroomde bergen van beekwater zal mogelijk een vermindering van de inundatie met zich meebrengen in de Rietmusschen. De vraag is of dit voldoende is. Een onderzoek naar verwachte effecten van inundatie en eventuele alternatieven is gewenst.

Hier wordt ruimte geboden voor grondgebonden landbouw met verbrede doelstelling (zorg, verkoop aan huis, educatie, agrarisch natuurbeheer).

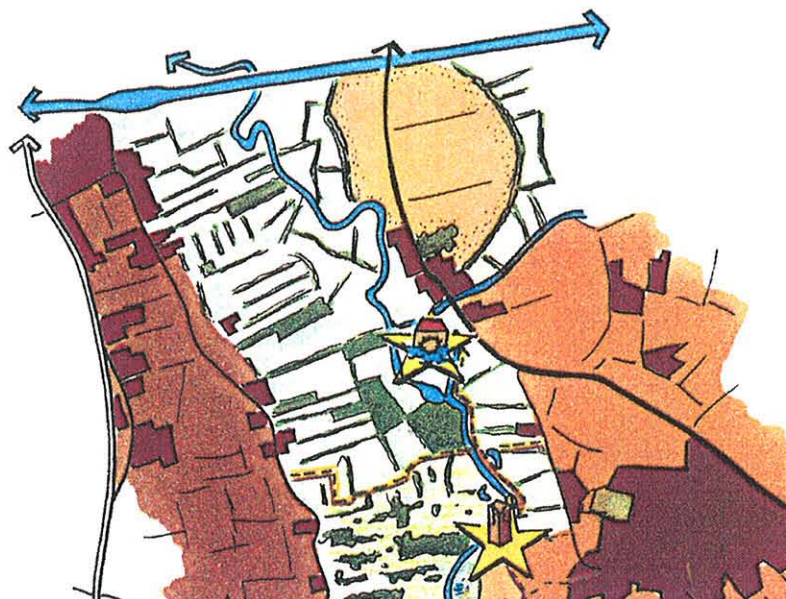
Recreatief gezien zal de 'scheiding' tussen intensief (westzijde Dommel) en zeer extensief (oostzijde) gehandhaafd blijven. Er komt wel een extra fietsannex wandelverbinding door het Dommeldal. In overleg met alle belanghebbende partijen en eigenaren is bepaald dat er fietspad komt dat loopt via de Groensteeg vanaf Bokt, vervolgens rechtstreeks de Dommel oversteekt en daarna via de Baaijenbeemd richting Nederwetten. Eenmaal over de Dommel kan gekozen worden voor de aansluiting op de vrijliggende fietsroute richting Breugel dan wel via de historisch waardevolle en bijzonder fraaie Soeterbeekse weg richting Eindhoven.

Daarnaast wordt voorgesteld een wandelpad te realiseren tussen de 'Oude Toren', de Hooionkse watermolen (inclusief stuw), Nederwetten en D'n Drietip. De Oude Toren zal eenzijdig te benaderen zijn en kan worden beklommen. Van daar uit heeft men een prachtig uitzicht over het Dommeldal. De stuw met vispassage kan mogelijk worden bezocht, al dan niet in combinatie met een bezoek aan de watermolen (verkoop producten, lessen, rondleidingen e.d.). (Beide opties moeten nog besproken worden goedgekeurd door de eigenaren). Voor gemotoriseerd verkeer (brommers en auto's) is geen toegang in het Dommeldal of bij een van de historische objecten. Parkeren kan bij D'n Drietip.

Wandelen is verder mogelijk over de Heuvelakkers in aansluiting op de Soeterbeekse Weg. Het is gewenst om op termijn aansluiting te zoeken op het Nuenens Broek en het Landgoed Soeterbeek (zie eerder). Voor de aansluiting op het Nuenens Broek is overleg nodig met Brabants Landschap en overige grondeigenaren (b.v. wandelen over boerenland). Feitelijk zou een wandelroute het Dommeldal, Nuenens Broek en Heerendonk aan moeten doen met Nederwetten in het midden.

Ruiters moeten worden geweerd op de wandelpaden in het Dommeldal. Zij moeten zich beperken tot de zandpaden op de hogere gronden. Goed overleg met en voorlichting aan maneges en ruiters hierover is belangrijk. De manege op de Heuvelakkers is bezig met plannen zich te ontwikkelen tot een volwaardige paardenhouderij. Deze manege ligt ook nabij (toekomstige) recreatieve routenetwerken wat mogelijkheden kan bieden voor nevenactiviteiten zoals een bescheiden rust- en informatiepunt of een kleinschalige overnachtingsvorm.

5.5 Oude Toren- Wilhelmina Kanaal

Figuur 25 Deelgebied Oude Toren – Wilhelmina Kanaal

Het Dommeldal tussen Hooidonk en De Bokt is voor velen een onbekend gebied. Bij Bokt en Driehoek zijn veel particulieren en enkele agrarische bedrijven gevestigd. De oude boerderijen en groenstructuur leveren een fraai beeld op. De hogere gronden op de Bokt zijn overwegend in gebruik bij de tuinbouw. Het beekdal is in eigendom en beheer bij vele particulieren en een melkveehouderij. De aanwezigheid van het bedrijventerrein Ekkersrijt maakt duidelijk dat de stad dichtbij is. Dit deelgebied is een belangrijk uitloopgebied voor Eindhoven voor dagelijkse ommetjes tot het startpunt voor fietstochten. Sommige bedrijven waaronder de Blije Big profiteren al van de ligging dicht bij de stad. Op het biologische varkenshouderijbedrijf is bijvoorbeeld een boerderijwinkel aanwezig en er zijn mogelijkheden voor bedrijfsbezoeken, excursies en arrangementen.

Aan de oostzijde van de Dommel bevinden zich rond Hooidonk en Heerendonk diverse agrarische bedrijven (o.a. veehouderijen, akkerbouwers). Gezien de ligging geheel in of nabij de EHS en GHS zullen de intensieve bedrijven

niet verder groeien en op termijn worden beëindigd of verplaatst. Een deel van het Dommeldal en vrijwel de gehele Hooidonksche Akkers zijn in gebruik bij de verschillende grondgebonden veehouderij- en tuinbouwbedrijven.

Het beekdal nabij de Bokt is plaatselijk zeer kleinschalig met elzensingels, bosjes en extensief beheerde graslanden. Het centrale deel van het Dommeldal is landschappelijk redelijk open; lokaal zijn singels, bosjes en solitairen aanwezig. De Hooidonkse Akker is als 'bolle akker' van oorspong open. Boven op de akkers heb je een fraai uitzicht richting Dommeldal en het landschap rond Heerendonk. Het Wilhelminakanaal snijdt als het ware de akkercomplexen en het beekdal door midden. Het kanaal is landschappelijk en recreatief aantrekkelijk.

Er bestaat de wens om vooral de grondgebonden bedrijven voor dit deelgebied te behouden. Er wordt een belangrijke rol toegekend aan de landbouw als beheerder van het landschap. Het probleem is dat het huidige grondgebruik in het beekdal en op de Hooidonksche Akkers niet te verenigen is met de natuurdoelen vanuit de EHS (status: reservaatgebied). Voor het realiseren van bloemrijke graslanden en vochtige schraallanden ('licht bemest of onbemest en of vernatting') is verregaande extensivering noodzakelijk. Het is zeer de vraag of deze doelstellingen binnen de huidige, maar ook toekomstige landbouwkundige, moderne bedrijfsvoering inpasbaar zijn.

In het gebied tussen Bokt en Driehoek is het besef aanwezig dat de stad dichtbij is. Dit uit zich niet alleen in verdergaande verstedelijking (o.a. bedrijventerrein Esp), maar ook in steeds verdergaande ruimtelijke of planologische beperkingen (milieucirkels, extensivering). Tegelijkertijd is er vanuit stedelijke uitloop een groeiende behoefte aan recreatief medegebruik van de directe omgeving (wandelen, bezoeken van bedrijven e.d.). Vanuit het landelijke gebied bezien ligt er een grote opgave voor de realisatie van natuur- en waterdoelen in het Dommeldal. Wetende dat intensieve landbouw op deze plek er op termijn niet meer in zit, spelen sommige agrariërs in op de veranderende omgeving en maatschappelijke behoefte zoals b.v. de Blije Big. Initiatieven voor verdere verbreding van de landbouw stranden echter vaak door het ontbreken van een integraal ontwikkelings- of toetsingskader.

In overleg met de zittende agrariërs is bepaald dat zij samen met belanghebbende partijen (gemeenten, natuurorganisaties, waterschap e.d.) een 'integraal gebiedsplan' zullen uitwerken. Daarin wordt aangegeven op welke wijze de landbouw invulling wil geven aan de maatschappelijke en beleidsmatige opgave voor het gebied. Er zal antwoord gegeven worden op vragen als: 'Wat zijn de mogelijkheden voor landbouw versus de te realiseren natuur- en waterdoelen?', 'Welke rol kan de landbouw daar in spelen?', 'Welke gronden zullen door wie en op welke wijze ingericht en beheerd moeten worden?', 'Hoe kan de recreatieve toegankelijkheid en ontsluiting worden verbeterd?', 'Hoe kunnen we de verkaveling en of pachtsituatie verbeteren voor de landbouw?' en 'Welk type nevenactiviteiten zijn wenselijk en mogelijk?'. Het plan is voorzien van een uitvoeringstraject en instrumentarium. Het uiteindelijke resultaat moet zijn dat er een helder toekomstperspectief ontstaat voor de landbouw, er een duurzame inrichting en beheer plaatsvindt van het gehele gebied (hogere gronden en beekdal) en er een aantrekkelijk recreatief uitloopgebied ontstaat met uiteenlopende mogelijkheden voor een kort- en langdurig verblijf.

Voor de omgeving Hooidonk is het eveneens van belang om te bezien op welke wijze invulling gegeven kan worden aan de te realiseren natuurdoelen. Een

plan vergelijkbaar met de Bokt en Driehoek is gewenst. Specifiek voor de Hooiconksche Akkers is het wenselijk om te bekijken of, en op welke manier, de natuur- en landschapsdoelen te verenigen zijn met de wens om de landbouw de beheerder te laten blijven. Mogelijk kan dit door verwerving en of uitruil van gronden dan wel door het mogelijk maken van een bepaald 'beheerpakket'. Daarbij moet de optie openblijven om de status van de akkers eventueel te wijzigen van reservaat- naar beheersgebied. Bij deze verkenning is het van belang het gebied van de Heuvelakkers daarbij te betrekken. Dit gebied kent een vergelijkbare problematiek en opgave.

Voor wandelaars zijn de mogelijkheden voor wandelen beperkt. De al eerder genoemde wandelroute vanuit het stadspark en de Boktse Beemden zou kunnen worden doorgetrokken richting het Wilhelminakanaal. Daarvoor is overleg nodig met de verschillende eigenaren en natuurorganisaties. Het kan een onderdeel zijn van het beoogde gebiedsplan. De voorstellen voor wandelen en fietsen tussen Bokt en Nederwetten zijn bij het vorige deelgebied besproken. Vooral een oversteek bij de stuw voor wandelaars is wenselijk.

6 Projectenlijst

6.1 Inleiding

Uit de thematische verkenning, de gesprekken met belanghebbende partijen en de visie is een lijst van projecten voortgevloeid. Daarnaast waren er al projecten gedefinieerd in lopende projecten zoals 'Reconstructie De Peel en Boven-Dommel', het project Dommelstroom (DLG) en het Ontwerp Urkhoven Randzone (Gemeente Eindhoven). Ook de projecten die in deze plannen zijn geformuleerd zijn opgenomen in de onderstaande lijst.

Het betreft een lange lijst van projecten. De lijst van projecten is een groslijst en bevat naast eenvoudig te realiseren projecten ('laaghangend fruit') ook diverse projecten die vragen om een nadere uitwerking ('hooghangend fruit'). De lijst is thematisch gerangschikt. In een later stadium zullen de prioritaire projecten worden bepaald en uitgewerkt worden in concrete projectvoorstellen. Daarbij wordt een doelomschrijving opgenomen en wordt ingegaan op de organisatie (o.a. trekkers), de planning, de wijze van communicatie en natuurlijk de bijbehorende kosten en financiering. Alvorens een definitieve keuze te maken van de prioritaire projecten zal bestuurlijk en ambtelijk overleg plaatsvinden en in het bijzonder zal er terugkoppeling plaatsvinden met de belanghebbende partijen. In hoofdstuk 7 *'realisatie en financiering'* wordt ingegaan op de wijze waarop het project 'Dommeldal uit de verf' in zijn geheel het beste organisatorisch en financieel kan worden opgepakt.

6.2 Lijst van projecten

Soort project	
	Urkhoven en omgeving
i	Ontwikkelen entrees Randzone Urkhoven
i	Opstellen visie Urkhovensche Zeggen/Kleine Dommel (waterberging, natuurherstel e.d.)
N	Opzetten erfbeplantingscampagne in de randzone Urkhoven (voor particulieren en agrarische bedrijven in het buitengebied)
N	Uitwerken landschappelijke beplanting, laanbomen, houtwallen en solitaire bomen in de Randzone Urkhoven
N	Aanleggen poelen in de Randzone Urkhoven
N	Landschappelijk inpassen van het uit te breiden transformatorstation Daalakkersweg (Randzone Urkhoven)
W	Ontwikkelen en uitvoeren "waterplan" Randzone Urkhoven (graven en inrichten waterlopen tbv infiltratie en afvoeren)
W	Vispassage Collse watermolen
R	Uitwerken fietsverbinding parallel aan Dommeldal (van 'stadspark naar Urkhoven')
R	Ontwikkelen fietspad Zeggenweg – Schurstraat (Randzone Urkhoven)
R	Fietsbrug Kleine Dommel Urkhoven over Eindhovens kanaal en Uitwerken fietspad Eeneind
R	Ontwikkelen wandelpaden en bijbehorende voorzieningen (zitbanken) Randzone Urkhoven
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Rondwandeling Urkhovense zeggen en Coll"
R	Aanbrengen parkeerstroken langs Collseweg en Urkhovenseweg (Randzone Urkhoven)
R	Aanleg hondenwei aan de Urkhovenseweg (Randzone Urkhoven)
B	Uitwerken van begroting en financiering van het beheerplan Randzone Urkhoven

	Loovelden - Mulakkers
N	Opstellen en realiseren landschapsplan Mulakkers/Eeneind
N	Natuurontwikkeling Eeneind (in samenhang met industrieterrein Eeneind)
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Rondwandeling Coll - Oppwetten"
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Rondwandeling Eckart - Oppwetten"

	Opwetten - Boord
i	Opstellen integraal inrichtingsplan 'Natuur- en recreatiepark Opwetten' / ontwikkeling Stadspark de Carpen
i	Ontwikkelen recreatieve entree 'Opwettense watermolen'
W	Vispassage Opwettense Watermolen
W	Beekherstel RWZI Eindhoven
C	Voorlichtingsruimte RWZI
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Doortrekken pad van Dorenweg naar de bug van de Europalaan over de Dommel"

	Soeterbeek - Nederwetten
N	Realisatie ecologische verbindingzones Soeterbeekseweg en beek door 't Spekt (Dommelstroom)
i	Kavelruil Dommelstroom (vrijwillige kavelruil in buitengebied van Nuenen)
N	Aanbrengen faunapassages Dommelstroom Soeterbeekseweg, Hoodonkse beek aan de noordrand van Nuenen (weg "Berg")
N	Opzetten erfbeplantingscampagne Dommelstroom (voor particulieren en agrarische bedrijven in het buitengebied van de gemeente Nuenen)
N	Opzetten campagne agrarisch- en particulier natuurbeheer (Dommelstroom buitengebied Nuenen)
N	Aanleg poelen (Dommelstroom buitengebied Nuenen)
N	Aanbrengen laanbeplanting (Dommelstroom diverse wegen in het buitengebied van Nuenen)
N	Aanleg singels en bomenrijen (Dommelstroom diverse locaties in het buitengebied van Nuenen)
W	Realisatie natte natuurparel Nuenens broek (Dommelstroom)
W	Beekherstel Dommel Soeterbeekseweg
R	Uitwerken wandelroute Dommeldal, Nuenens Broek – Heerendonk
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Rondwandeling Eckart - Wilhelminakanaal"
R	Wandelroutes Dommelstroom (in buitengebied van Nuenen. Deels overlap met Dommeldalproject "Uitwerken wandelroute Dommeldal, Nuenens Broek – Heerendonk")
R	Aanleg recreatieve rustpunten (Dommelstroom, plaatsen zitbanken binnen routenetwerk in buitengebied van Nuenen)

Soort project	
	Bokt-Hooidonk
i	Uitwerking verkavelings- en beheersvisie 'Heuvelakkers, Hooidonk en Bokt' (natuur en landbouw);
i	Kavelruil Dommelstroom (vrijwillige kavelruil in buitengebied van Nuenen)
i	Opstellen integraal gebiedsplan 'Bokt – Driehoek' (natuur, verbrede landbouw, recreatie e.d.);
N	Opstellen inrichtingsplan Boktse Beemden
N	Realisatie ecologische verbindingszone Hooidonkse beek tussen Nuenens broek en Heerendonk (Dommelstroom)
N	Aanbrengen faunapassage Dommelstroom (Hooidonkse beek bij Hooidonkse watermolen)
N	Opzetten erfbeplantingscampagne Dommelstroom (voor particulieren en agrarische bedrijven in het buitengebied van de gemeente Nuenen)
N	Opzetten campagne agrarisch- en particulier natuurbeheer (Dommelstroom buitengebied Nuenen)
N	Aanleg poelen (Dommelstroom buitengebied Nuenen)
N	Aanbrengen laanbeplanting (Dommelstroom diverse wegen in het buitengebied van Nuenen)
N	Aanleg singels en bomenrijen (Dommelstroom diverse locaties in het buitengebied van Nuenen)
W	Realisatie natte natuurparels Breugelsche beemden (Dommelstroom)
R	Realisatie wandelroute Hooidonkse Molen – Drietip – Oude Toren
R	Uitwerken wandelroute Boktse Beemden Wilhelminakanaal
R	Uitwerken wandelroute (idee IVN) "Rondwandeling Eckart - Wilhelminakanaal"
R	Wandelroutes Dommelstroom (in buitengebied van Nuenen. Deels overlap met Dommeldalproject "Uitwerken wandelroute Dommeldal, Nuenens Broek – Heerendonk")
R	Aanleg recreatieve rustpunten (Dommelstroom, plaatsen zitbanken binnen routenetwerk in buitengebied van Nuenen)
R	Ontwikkeling educatieve en culturele functie Hooidonkse watermolen (incl. horeca en detailhandel)
R	Ontwikkelen toegankelijkheid oude toren Nederwetten (Rc de Peel)

	Gehele Dommeldal
N	Opstellen integraal ontsnipperingsplan Dommeldal
N	Uitwerken 'natuurpakket hoge gronden' ('Heuvelakkers, Hooidonk, Urkhoven);
N	Opstellen 'lokale' soortenplannen Dommeldal (poelen, nestkasten e.d.)
R	Opstellen recreatiekaart Dommeldal (met info over natuur, cultuurhistorie, objecten, routes e.d.)
R	Opstellen 'verkeersluw' maken plangebied (diverse wegen)
R	Aanleg fietsverbinding en wandelpad Dommeldal 'Eindhoven - Boktse Beemden, Hooidonkse watermolen (incl. stuw) - Oude toren – Nederwetten;
R	Onderlinge structuur in wandelroutes versterken en uniformeren
R	Uitwerken kanoroute over de Dommel
C	Organiseren streekdag Dommeldal (natuur, kunst, historie, muziek, landbouw, recreatie e.d.)
C	Uitschrijven 'Meest natuurvriendelijke Dommeltuinen'
W	Baggeren Dommel
W	Realisatie natte natuurparel Dommeldal en Kleine Dommeldal
B	Instellen natuurvereniging Dommeldal (SBB, IVN, bewoners, landbouw, recreatiesector e.d.)
B	Uitwerken gezamenlijke beheersvisie Dommeldal

	Zuidelijke deel Dommeldal
i	Inrichtingsvisie dal Kleine Dommel (waterbeheer, natuurontwikkeling en recreatie)
i	Opstellen integraal gebiedsplan Beekdal Kleine Dommel en Tongelre (realisatie EHS, particulier/agrarisch natuurbeheer, recreatie/toerisme etc.);

R	Uitwerken speelbos in of nabij de stadsrand van Eindhoven
i	Herinrichting stadspark 'Dommel' (oostzijde Eindhoven);

i	Integrale projecten	R	Recreatie en toerisme
N	Natuur en landschap	C	Communicatie en organisatie (losse ideeën)
W	Water	B	Beheer

7 Doorkijk naar realisatie en financiering

7.1 Inleiding

De integrale visie Dommeldal is in de loop van het project uitgegroeid van een natuurvisie naar een integraal ontwikkelingsperspectief, die de samenhang tussen natuur en andere functies centraal stelt. Dat is ook nodig gebleken. De realisatie van natuur- en landschapsdoelen kunnen niet alleen sectoraal worden opgepakt. Natuurlijk; daar waar vanuit een duidelijk omschreven inrichtingsplan de natuurwaarden op korte termijn kunnen worden versterkt zoals in (delen van) de bestaande natuurgebieden als de Urkhovensche Zeggen en Rietmusschen moet dit vooral gebeuren en moeten we niet wachten. In andere natuurgebieden zoals De Boktse Beemden en in het bijzonder de toekomstige natuurgebieden binnen de EHS is eerst nadere visie- en planvorming noodzakelijk om te bepalen welke maatregelen genomen moeten worden. Dat geldt in het bijzonder voor de integrale projecten waar natuur onderdeel van is. Gebieden of projecten waar de mogelijkheden voor natuur en landschap sterk afhankelijk zijn van de toekomst van de landbouw (b.v. Hooidonk, Driehoek en Bokt), het recreatief medegebruik (b.v. Natuur- en recreatiepark Opwetten), het toekomstige waterbeheer (b.v. waterberging) en in dit studiegebied nadrukkelijk ook stedelijke ontwikkelingen (b.v. bedrijventerrein Eeneind).

7.2 Uitvoeringscommissie Dommelstroom

In het Dommeldal zijn vele partijen, al dan niet in georganiseerd verband, actief met uiteenlopende projecten. Er zijn allerlei initiatieven van bijvoorbeeld IVN, ZLTO, terreinbeheerders, Waterschap, gemeenten en eigenaren van watermolens. De meeste projecten of initiatieven worden al binnen bestaande organisatiestructuren besproken en begeleid naar de uitvoering. Het is niet gewenst om in dit licht een nieuwe organisatievorm te kiezen rondom het project 'Dommeldal uit de verf'.

Voorgesteld wordt om de coördinatie van de uitwerking en de uitvoering van de visie 'Dommeldal uit de verf' via de Uitvoeringscommissie Dommelstroom te organiseren. De Uitvoeringscommissie Dommelstroom is een commissie die is ingesteld in het kader van de Reconstructie de Peel. De Uitvoeringscommissie heeft tot taak om doelen uit het Reconstructieplan de Peel in te vullen zonder gebruik te maken van het instrument herverkaveling. De Uitvoeringscommissie is hierbij ondersteunend aan de Regionale Reconstructiecommissie De Peel bij de uitvoering van reconstructiedoelen.

De huidige samenstelling van de Uitvoeringscommissie:

π Voorzitter:	dhr. M. Jansen;
π Waterschap de Dommel:	dhr. J. Maas;
π Gemeente Nuenen ca.:	dhr. C. Houtepen;
π ZLTO:	dhr. J. van Lankvelt, dhr. B. van Genugten;
π IVN Nuenen:	dhr. G. van Eert;

π Stichting Middengebied:	dhr. F. de Vries;
π Gemeente Son en Breugel:	(agendalid);
π Provincie Noord Brabant:	mevr. T.ter Heerdt (advise-
rend);
π Dienst Landelijk Gebied	dhr. R. Christiaans / dhr. R. Akker-
mans (secretariaat).

Invulling van doelen vindt plaats via de uitvoering van projecten welke door diverse verschillende projecteigenaren worden getrokken. Per project dient een afzonderlijke project-uitvoeringsorganisatie opgezet te worden. De projecteigenaar is zelf verantwoordelijk voor de uitvoering en financiering van het project.

De Uitvoeringscommissie Dommelstroom werkt coördinerend en kan een essentiële bijdrage leveren bij de uitvoering van de projecten. De commissie heeft immers de afgelopen jaren zeer goede contacten opgebouwd met diverse groeperingen en instanties, geniet een groot draagvlak in de streek, bezit een zeer goede gebiedskennis en beschikt over de ervaring om via het instrument Kavelruil gronden naar de juiste plaats te ruilen.

De projecten komen periodiek in de Uitvoeringscommissie aan de orde. De projecteigenaar is hiervoor verantwoordelijk. De projecten zullen inhoudelijk besproken worden. De aanwezige gebiedskennis, de praktische benadering van het platform, de mogelijkheden voor kavelruil en de afstemming met andere projecten zullen bijdragen aan de voortgang van het project. Door samenwerking van alle betrokken partijen in het Uitvoeringsplatform vindt altijd een integrale afweging plaats over de wijze van uitvoering en de doelrealisatie. Ook sectorale projecten zullen hierdoor altijd in een integraal gebiedskader passen.

Over de rol van de Uitvoeringscommissie het volgende. De Uitvoeringscommissie Dommelstroom:

- π Werkt stimulerend en enthousiasmerend richting projecttrekkers;
- π Ondersteunt projecttrekkers via planvorming, verkrijgen van financiering of het verkrijgen van extra menskracht;
- π Zorgt voor een integrale afweging over projecten;
- π Zorgt daarmee voor draagvlak bij partijen en streek;
- π Werkt coördinerend over de reconstructie-uitvoering;
- π Zorgt voor afstemming in de communicatie over reconstructie-uitvoering;
- π Voert zelf de kavelruil uit, waardoor uitvoering van andere projecten mogelijk wordt.

Hiervoor komt de Uitvoeringscommissie zes maal per jaar bijeen. Er worden excursies en voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd. Tevens worden er enkele persberichten en een nieuwsbrief verspreid.

De Uitvoeringscommissie wordt ondersteund door een secretariaat. Dit secretariaat coördineert het gehele Uitvoeringsproces. Communicatie, planning en control, afstemming, beheer van financiën, stimuleren van projecteigenaren, inhuur van deskundigheid e.t.c. zijn de belangrijkste taken voor dit secretariaat. Het secretariaat van de commissie wordt gevoerd door DLG. Indien er specifieke deskundigheid nodig is (voor de projectuitvoering en voor procesbegeleiding), kan deze vanuit het regionale Streekhuis de Peel ingezet worden.

7.3 Inpassing 'Dommeldal uit de Verf' in Dommelstroom

Nadat de Dommeldalvisie door de colleges van de gemeente Eindhoven, Nuenen ca en Son & Breugel is vastgesteld, wordt voorgesteld dat het secretariaat van de Uitvoeringscommissie in overleg treedt met de potentiële projecttrekkers. Samen worden de meest kansrijke en prioritaire projecten bepaald.

De projecten uit de projectenlijst worden getoetst op haalbaarheid en er wordt per project een totale projectbeschrijving uitgewerkt. Per project wordt o.a. aangegeven wie de projecttrekker is en welke partijen er bij betrokken zijn, welke doelen er gerealiseerd worden, wat de planning van het project is, wat het project kost en hoe dit gefinancierd kan worden en welke ondersteuning nodig is. De haalbaarheid hangt af van de volledigheid waarmee de criteria kunnen worden ingevuld. Kansrijk zijn daarbij projecten met een concreet zicht op uitvoering binnen een periode van vier jaar.

De projecten worden vervolgens inhoudelijk kortgesloten en er worden procesafspraken gemaakt met de projecttrekker. De projecttrekker is er voor verantwoordelijk dat de projecten op de juiste wijze worden uitgevoerd conform de projectbeschrijvingen. De Uitvoeringscommissie draagt bij aan deze projecten door in overleg met de projecttrekker het inrichtingsplan op te stellen, via kavelruil de gronden op de juiste plaats te krijgen, te communiceren over het project en advies te verstrekken over de mogelijke subsidieregelingen.

De projecten komen periodiek in de Uitvoeringscommissie aan de orde. De projecteigenaar is daarvoor verantwoordelijk. De projecten zullen inhoudelijk besproken worden. De aanwezige gebiedskennis, de praktische benadering van het platform, de mogelijkheden voor kavelruil en de afstemming met andere projecten zullen bijdragen aan de voortgang van de projecten. Door samenwerking van alle betrokken partijen in de Uitvoeringscommissie vindt altijd een integrale afweging plaats over de wijze van uitvoering en doelrealisatie.

Vanaf 2006 zal door de Uitvoeringscommissie Dommelstroom en de vele betrokken partners aan diverse Reconstructieprojecten gewerkt gaan worden. Kleine sectorale en grote integrale projecten, projecten in voorbereiding en in uitvoering; allemaal projecten die invulling geven aan de Reconstructiedoelen. De projecten vanuit de Dommeldalvisie zullen in het Werkprogramma van Dommelstroom worden opgenomen. Via uitvoering van de Dommeldalvisie wordt namelijk invulling gegeven aan Reconstructiedoelen. Zo wordt er o.a. invulling gegeven aan de Landschap Ecologische Zone.

7.4 Status Uitvoeringscommissie

De Uitvoeringscommissie Dommelstroom werkt in opdracht van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant aan de realisatie van doelen in een daarvoor begrensd gebied. De commissieleden zijn officieel benoemd. Om de projecten uit de visie 'Dommeldal uit de verf' optimaal te kunnen coördineren zal er een verzoek –via de Reconstructiecommissies- aan GS worden gedaan om de gemeente Eindhoven, Staatsbosbeheer en Brabants Landschap als agendalid van de commissie te benoemen. Tevens dient het werkgebied van Dommelstroom te worden opgeschaald met het Dommeldal in de gemeente Nuenen ca en de gemeente Eindhoven.